

دبیرخانه شورای عالی حوزه علمیه خراسان

رشته تخصصی

فقه مقارن اسلامی

(مقطع عالی)

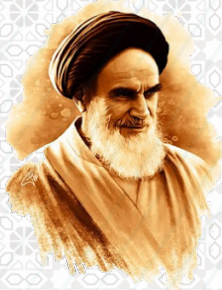

کمیسیون تخصصی آموزش شورای عالی حوزه علمیه خراسان

امام خمینی رحمه الله علیه:

لازم است علما و مدرسین محترم نگذارند در درس هایی که مربوط به فقه است، و حوزه های فقهی و اصولی از طریقه مشایخ معظم که تنها راه برای حفظ فقه اسلامی است منحرف شوند و کوشش نمایند که هر روز بر دقت ها و بحث و نظرها و ابتکار و تحقیق ها افزوده شود و فقه سنتی که ارث سلف صالح است و انحراف از آن سست شدن ارکان تحقیق و تدقیق است محفوظ بماند و تحقیقات بر تحقیقات اضافه گردد و البته در رشته های دیگر علوم به مناسبت احتیاجات کشور و اسلام برنامه هایی تهیه خواهد شد و رجالی در آن رشته تربیت باید شود.

صحیفه امام خمینی (ره)، ج ۲۱، ص ۴۲۵ و ۴۲۶

مقام معظم رهبری مد ظله العالی:

نظام آموزشی حوزه، باید نیازهای جامعه را در نظر بگیرد و متناسب با آن، مواد، متون و مباحث آموزشی، رشته های تخصصی، تعداد دانش پژوهان هر رشته، توزیع امکانات و ... را سامان بدهد. نظام آموزشی حوزه، باید خود را به واقعیات جامعه نزدیک کند و مشکلات فقهی، اقتصادی، حقوقی، اخلاقی و ... جامعه خود و جوامع بشری را پیدا و مطابق با آن ها برنامه ریزی آموزشی بکند

سخنرانی در جمع طلاب مدرسه ی عالی شهید مطهری، ۱۳۶۲/۹/۳۰

مشخصات سند	تنظیم و ویرایش	دریافت کنندگان سند
۱. تاریخ تنظیم ویرایش: ۱۳۹۵ ۲. تاریخ تصویب: ۱۳۹۵/۰۸/۲۶ ۳. تاریخ ابلاغ: ۱۳۹۵/۱۰/۰۸ ۴. شماره مصوبه و سند: ۶۵/۴۷۲۱۳۵	۱. تنظیم: مرکز تخصصی آخوند خراسانی؛ ۲. ویرایش: کمیسیون تخصصی آموزش شورای عالی حوزه علمیه خراسان.	۱. مدیر حوزه علمیه خراسان؛ ۲. معاونت آموزشی حوزه علمیه خراسان؛ ۳. سایر معاونت‌ها و دفاتر حوزه علمیه خراسان؛ ۴. مدیران استانی خراسان شمالی و جنوبی؛ ۵. مدارس و مراکز تخصصی حوزه علمیه خراسان؛ ۶. دبیرخانه شورای عالی حوزه‌های علمیه (قم)؛ ۷. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه (قم).

تأیید کنندگان سند

این رشته در بیست و سومین جلسه شورای عالی حوزه علمیه خراسان در تاریخ ۱۳۹۵/۰۸/۲۶ به تصویب رسید.

محمدباقر فرزانه
دبیر شورای عالی حوزه علمیه خراسان

امضاء و تاریخ:

فهرست

فصل اول: کلیات ۶

مقدمه ۷

اهداف ۱۱

فصل دوم: برنامه‌های آموزشی و پژوهشی ۱۳

تعداد واحدهای درسی ۱۴

جدول عناوین و واحدهای درسی ۱۴

فصل سوم: عناوین و سرفصل‌های دروس ۱۵

مبانی کلامی اجتهاد در فریقین ۱۶

مذاهب فقهی ۱۸

مبانی رجالی و حدیث‌شناسی فقهی فریقین ۲۰.۲ ۲۰

نظام قضایی و اصول دادرسی تطبیقی ۲۳

قواعد فقه فریقین ۲ ۲۵

روش‌ها و مکاتب فقهی معاصر ۲۷

فقه سیاسی معاصر ۲۹

متون فقهی اسلامی به عربی معاصر ۳۱

خارج از اصول ۱ ۳۳

خارج از اصول ۲ ۳۵

خارج از اصول ۳ ۳۷

خارج از اصول ۴ ۳۹

خارج از اصول ۵ ۴۱

خارج از اصول ۶ ۴۳

خارج از اصول ۷ ۴۵

خارج از اصول ۸ ۴۷

خارج فقه ۱ ۴۹

خارج فقه ۲ ۵۱

خارج فقه ۳ ۵۴

خارج فقه ۴ ۵۶

خارج فقه ۵ ۵۸

خارج فقه ۶ ۶۰

خارج فقه ۷ ۶۲

خارج فقه ۸ ۶۴

متون عربی با تأکید بر فقه ۶۷

مبانی رجال و حدیث‌شناسی فقهی فریقین ۱ ۶۹

شناخت سلفیه ۷۱

فلسفه علم حقوق ۷۳

قواعد فقه فریقین ۱ ۷۷

فصل اول

کلیات

فقه اسلامی به عنوان سازو کار علمی شناخت و تبیین احکام و نظام های عملی اسلام، همواره اهمیتی شگرف داشته و در شرایط کنونی، رشد و بالندگی آن ضرورتی دوجندان پیدا کرده است. اما توسعه و رشد بایسته این رشته، اهتمام به اموری چند را می طلبد:

۱. غنی سازی آموزش های حوزه با دانش ها و مهارت های مورد نیاز برای استنباط و ارایه پژوهش های کاربردی و میان رشته ای فقه پیرامون موضوعات جدید؛
۲. تأمین منابع انسانی کافی برای پژوهش، آموزش و اطلاع رسانی در زمینه فقه و مبانی اجتهاد؛
۳. طرح و بررسی آراء و نظریات ابتکاری در مبانی و روش های اجتهاد.

مفهوم فقه مقارن

واژه «مقارن» از «مقارنه» است که به معنای «جمع» و «مصاحبت»، و اخیراً در معنای «مقایسه» به کار می رود. بنابر این فقه مقارن، به معنای فقه مقایسه ای است. «فقه مقارن» در اصطلاح، رویکردی در تحقیق و پژوهش در زمینه فقه است که فراتر از نقل و بررسی آرای فقهی یک مذهب، به نظرات دیگر مذاهب فقهی نیز توجه دارد. البته گونه ای از فقه مقارن به نام «فقه خلاف»، علاوه بر طرح و مقایسه آرای فقهی مذاهب، آن ها را مورد داوری و ارزیابی نیز قرار می دهد. دامنه موضوع فقه مقارن، همه ابواب و مسائل فقه را در بر می گیرد، اما حجم آرای فقهی طرح شده در آن، گسترده تر از فقه مذهبی است.

البته هم اکنون، «فقه مقارن» علاوه بر تطبیق و مقایسه بین مذهبی، به مقایسه و مقارنه بین فقه اسلامی و سایر علوم (مانند حقوق، اقتصاد و...) به صورت بین رشته ای می پردازد.^۱ نمونه هایی از تألیفات فقهی امامیه که نگاه مقارن را مدّ نظر داشته اند، عبارتند از: المبسوط (شیخ طوسی)، منتهی المطلب (علامه حلی)، تذکره الفقهاء (علامه حلی)، مختلف الشیعه فی أحكام الشریعه (علامه حلی)، المؤتلف من المختلف (علامه طبرسی)، مفتاح الکرامه (سید جواد عاملی)، الإنصاف فی تحقیق مسائل الخلاف من کتاب جواهر الکلام (شیخ محمد طه نجف)، الفقه علی المذاهب الخمسه (شیخ محمد جواد مغنیه).

همچنین فقهای امامیه آثار بسیاری در شاخه فقه خلاف به نگارش در آورده اند؛ از جمله: الخلاف (شیخ طوسی)، تلخیص الخلاف (صیمری)، الفصول المهمه (علامه آل کاشف الغطاء)، مسائل فقهیه (علامه سید شرف الدین)، الإنصاف فی مسائل دام فیها الخلاف (آیت الله سبحانی)، دائره المعارف فقه مقارن (زیر نظر آیت الله مکارم شیرازی).

همچنین علاوه بر این که تقریباً در تمامی کتب اصول فقه امامیه تا قرن دهم، اقوال و آرای عامه

۱. برای اطلاع بیشتر بنگرید به: دائرة المعارف فقه مقارن ج ۱، زیر نظر آیت الله العظمی مکارم شیرازی و کتابشناسی توصیفی فقه مقارن، مهدی مهریزی، فصلنامه نقد و نظر، شماره اول، ۱۳۷۳.

طرح و نقد می‌شده، تألیفات خاصی در باب اصول فقه مقارن از قبیل زیر به نگارش درآمده است: الأصول العامة للفقهاء المقارن (علامه سید محمد تقی حکیم)، أصول الفقه (علامه مظفر)، تاریخ حصر الاجتهاد (آقا بزرگ تهرانی)، أصول الفقه المقارن (آیت الله سبحانی)، دروس فی اصول فقه الإمامیه (علامه فضلی) و....

در تاریخ امامیه، نقل و بررسی آرای عامه، در دوره‌های هم‌زیستی و ارتباط شیعه با اهل سنت، بیشتر مشاهده می‌شود. اما این شیوه پس از پدید آمدن تمایزات جغرافیایی میان مناطق شیعی و سنی، رو به افول نهاد. البته استقلال تدریجی مفاهیم و اسلوب‌های فقه امامیه نیز، در دشوار شدن مقایسه آرای امامیه و دیگر مذاهب نیز بی‌تأثیر نبود.

در دوره‌های اخیر، رشد ارتباطات جهانی و کم‌رنگ شدن مرزهای جغرافیایی در مناسبات فکری، مجدداً بررسی و نقد اقوال عامه در فقه و اصول را ضروری نموده است. این چنین است که هم اکنون شاهد رشد فزاینده تک‌نگاری‌های فقهی و حتی آثار دوره‌ای در فقه مقارن هستیم.

اهمیت فقه مقارن^۱

در باب اهمیت فقه مقارن، به‌طور خلاصه می‌توان به زمینه‌های زیر اشاره کرد:

۱. توسعه و تکمیل فهم ادله نقلی

شکی نیست که مذهب فقهی امامیه و سایر مذاهب فقهی، استناد به ادله قرآنی و روایی را در اولویت قرار می‌دهند، و همه این مذاهب در یافتن ادله نقلی فراوان‌تر و ایضاح دلالتی بیشتر تلاش کرده‌اند. از طرف دیگر، آیات قرآن و بسیاری از عموماً و اطلاعات نبوی و حتی مضامین برخی از روایات ائمه علیهم‌السلام، مشترک و مورد توجه همه مذاهب فقهی است. اما به دلیل تنوع برداشت‌های دلالتی، تأکید و مهارت بیشتر برخی از مذاهب در بخش‌هایی از فقه، فقه‌های هر یک از این مذاهب، ذهن و مهارت خود را به گونه‌ای مصروف ادله نقلی کرده‌اند که برای مذاهب دیگر می‌تواند مایه استفاده باشد.

از این رو اشراف و مراجعه به فقه مذاهب دیگر، احتمالات متنوع‌تری را در فهم آیات و روایات

۱. برگرفته از: مقاله جیستی و ضرورت فقه مقارن، مجتبی‌اللهی خراسانی؛ نشر یافته در مدرّس صالح، بنیاد پژوهش‌های اسلامی.

همچنین آیت الله العظمی مکارم شیرازی (در هدایش فقه مقارن، مدرّسه عالی امام خمینی قم، ۱۳۸۲): «مهم‌ترین و ابتدایی‌ترین دلیل نیاز ما به فقه مقارن، به‌هم پیوستگی فقه در تمام مذاهب با یکدیگر است. وقتی می‌خواهیم مقدمات علم فقه را ذکر کنیم، حدود دوازده علم ذکر می‌کنیم و می‌گوییم کسی فقه نمی‌شود مگر اینکه اصولی باشد، در لغت، علم رجال، علم تفسیر، علم عقاید و در علوم مختلف عالم باشد. حدود دوازده علم را مقدمه استنباط می‌شمارند. وقتی اینقدر پیوستگی در علوم هست، آیا در علم فقه و در مذاهب مختلف، می‌تواند به‌هم پیوستگی نباشد؟ براین اساس، فقه مقارن از ضروریات فقه اسلامی است و پیروان یک مذهب نمی‌توانند چشمشان را به مذهب خودشان بدوزند و از مذاهب دیگر بی‌خبر باشند و فقیه عالی قدر قوی پنجه قهرمان نباشد. این انتظار اشتباه است. از همین روست که می‌بینیم از آغاز، مرحوم شیخ طوسی کتاب «خلاف» را می‌نویسد. مقدمه «خلاف» را ملاحظه کنید که از ضروریات این مسأله می‌گوید. مرحوم محقق، «معتبر» را می‌نویسد. علامه «تذکره» و «متهی» را می‌نویسد. در ارتباط با فقه مقارن، حتی کتاب «تحریر» هم تا حدی فقه مقارن است. در کتاب‌هایی مثل «جواهر» و امثال آن‌ها، فقه مقارن را نمی‌بینیم؛ ولی نقد مذاهب را در مسائل مختلف می‌بینیم و این ایجاب می‌کند که مسأله را مهم بدانیم... واقعا اگر فقه به شکل مقارن در نیاید، در جهات مختلف گرفتار مشکل می‌شود... شما، مخصوصاً جوانان پُر استعداد، ان‌شاء الله کمر همت را ببندید و در این مرحله زیر نظر استادان وارد شوید و آن‌ها هم راهنمایی بکنند تا مسأله به جایی برسد.

پیش رو می‌نهد. استفاده از تجارب و سوابق مذاهب مختلف، استحکام دلالات در ادله نقلی را جامع‌تر می‌سازد و قطعاً چنین رویکردی در استنباط فقهی به «استفراغ الوسع» نزدیک‌تر است.

۲. تشخیص تقیّه در روایات امامیه

تعداد قابل توجهی از روایات فقهی در منابع شیعه، در موقعیت تقیّه از ائمه علیهم‌السلام صادر شده‌اند و تشخیص دقیق مورد تقیّه نیازمند اطلاع کافی از آرای رایج عامه در آن زمان دارد. همچنین در تعداد فراوانی از روایات، احتمال تقیّه می‌رود، چندان که بر سر تقیّه بودن آنها اختلاف است. تعیین وضعیت این دسته از روایات نسبت به تقیّه، و تصدیق و انکار تقیّه نیز، مستلزم تسلط بر فقه عامه است، تا بتوان در مورد آنها داوری نهایی کرد.

۳. حلّ تعارض روایات احکام

یکی از پدیده‌های شایع در ادله روایی که فقیه را در موقعیت دشواری قرار می‌دهد تعارض روایات فقهی با یکدیگر است. در اصول فقه، و جوه ترجیحی برای روایات معارض بر شمرده می‌شود که برگرفته از بیانات نورانی ائمه معصومین علیهم‌السلام است. یکی از آنها، مخالفت با قول رایج عامه است، که به نظر می‌رسد به دلیل رواج جعل حدیث به نفع جریان‌های غالب فقهی در آن زمان، توصیه شده است. اما تشخیص روایت ناسازگار با قول عامه، تنها با آگاهی کافی از فقه عامه امکان‌پذیر است، و از این رو مطالعه و بررسی فقه سایر مذاهب، به‌ویژه توجه به سیر تاریخی اندیشه‌های فقهی آنان، این مهم را امکان‌پذیر می‌سازد.

۴. افزایش سرمایه احادیث احکام

مذاهب فقهی، در مقدار قابل توجهی از ادله روایی مشترکند. نه تنها بسیاری از روایات نبوی، به ویژه اطلاعات و عموّمات، عیناً در مدارک روایی اغلب مذاهب وجود دارد، بلکه حتی مضامین برخی از روایات ائمه معصومین علیهم‌السلام نیز در روایات عامّه به چشم می‌خورد. در عین حال تنوع مدارک ادله روایی در مذهب، سهم آنها را از این ادله متفاوت ساخته است، و طبیعی است که سرمایه نقلی مذاهب فقهی در بخش‌های مختلف فقه یکسان نباشد. بدین جهت، اشراف بر مدارک روایی آنها می‌تواند در توسعه ادله روایی، یا بازگشایی طرق جدید به روایات، و یا دست‌کم معاضدت و تأیید مضامین موجود یاری‌رساند.

۵. تنقیح استدلالات و ابداع احتمالات جدید

علی‌رغم تفاوت‌های روشی و محتوایی اساسی میان اجتهاد امامی و سایر مذاهب، باید اذعان داشت اهداف و دغدغه‌های مشترک فقیهان، تلاش‌های هم‌سویی را در کشف و استنباط احکام متعالی اسلام سامان داده است. کتب فقهی مذاهب، آکنده از استدلالات، مفاهیم، احتمالات و راه‌حل‌های متنوع و گوناگون در عرصه‌های مختلف فقه است. همان تفاوت‌های پیش گفته سبب گردیده هر کدام از مذاهب، به ابتکارات یا نقاط قوتی دست یابند که ممکن است در مذاهب

دیگر یافت نشود. بحث‌های عرف، مصلحت، مقاصد شریعت، سیاق و... در مباحث فقهی عامه، نمونه‌هایی از این دست است که اخیراً توجه فقیهان معاصر شیعه به آن‌ها معطوف گشته است. از مسلمات پژوهش و تحقیق علمی، تأثیر شگرف تنوع افکار و تضارب آراء در میزان غنای آثار و دقت نتایج است. فقه شیعه نیز از دیرباز به این عامل توجه داشته، آن را صحنه نقل اقوال و معرکه آراء ساخته است. لذا با بحث و جستجوی مقارن در فقه، می‌توان از سرمایه عظیم همه مذاهب فقهی در تحقیقات و پژوهش‌ها سود جست، و با مقارنه، مقایسه و سنجش آن‌ها، از حصول جامع‌ترین و دقیق‌ترین نتیجه اطمینان حاصل کرد.

۶. فراگیرسازی عرضه فقه شیعه و حضور مقتدر آن در جهان اسلام

در جهان اسلام، دولت‌ها و سازمان‌های رسمی بین‌المللی مختلف، نهادها، مجامع و کنفرانس‌هایی را برای تمرکز و سازماندهی رویه‌های فقهی و حقوقی در جهان اسلام، تشکیل داده‌اند. برخی از این مجامع، مانند «مجمع الفقه الاسلامی» جدّه، وابسته به سازمان کنفرانس اسلامی، هم‌اکنون به موقعیت ممتازی در تصمیم‌سازی فقهی و توصیه‌های حقوقی به دولت‌های اسلامی قرار گرفته‌اند، و مرجعی برای اعلام نظر رسمی فقه و حقوق اسلامی تلقی می‌شوند. کسب جایگاه شایسته فقه شیعه در این نهادها برای طرح و عرضه فقه فخیم امامیه و استوارسازی مسیر جهان اسلام با فقه ناظر به معارف بلند اهل بیت (علیهم‌السلام) از طریق حضور مؤثر در تصمیم‌گیری‌ها، اطلاع کافی از آراء و نظریات دیگر مذاهب فقهی، و نیز اشراف بر ادبیات فقهی معمول در این مذاهب، ممکن است؛ و در غیر این صورت نمی‌توان به عرضه و اثبات موضع شیعه در این مجامع امید بست.

ضرورت این مهم، وقتی دوچندان می‌شود که در یابیم همین مجامع، مرجع مراکز حقوقی و قانون‌گذاری کشورها و سازمان‌های غیراسلامی برای اطلاع از آراء و رویه‌های حقوقی جهان اسلام محسوب می‌شوند.

از عوارض انزوای نسبی فقهی شیعه، و حضور کم‌رنگ در کرسی‌های علمی و اجتماعی فقه، این است که متأسفانه هنوز فقه شیعه در هیأت‌های افتاء، مجالس فقهی و محاکم قضائی اغلب کشورهای اسلامی، رسمیت ندارد. ضعف‌های موجود در این زمینه باعث شده تا حتی مذاهب فقهی بسیار کم‌جمعیت‌تر از شیعه و دارای دستگاه فقهی ضعیف (همچون اباضیه)، بیش از فقه امامیه در این جریانات به ایفای نقش پردازند. این عوامل باید حوزه علمیه را وادارد تا سهمی جدی برای مقارنه فقه خود با فقه و حقوق رایج در کشورهای اسلامی در نظر بگیرد.

۷. تشکیل جبهه واحد فقه اسلامی در برابر هجوم حقوقی غرب

امروزه بخواهیم یا نخواهیم اداره سیاسی و اجتماعی کشورهای جهان بر اساس نظام‌های حقوقی صورت می‌پذیرد. با کمال تأسف باید گفت این نظام‌ها نیز غالباً بر پایه تفکر اومانیستی‌الحادی بنا شده و بر نادیده گرفتن نقش بایسته دین در محوریت شکل‌دهی مناسبات اجتماعی مبتنی است. اما نکته دردناک این است که هر چه پیش‌تر می‌رویم، تحمیل حقوق وضعی یادشده، بر ملل

دین مدار و نظام های دینی رقیب، از جمله فقه اسلامی، بیشتر شده، حلقه محاصره مقررات و ارزش های حقوقی غرب بر فرهنگ اسلامی منبعث از فقه، تنگ تر می شود. فشار فزاینده غرب بر جهان اسلام برای دست کشیدن از احکام اسلام و مفاهیم مسلم فقه را می توان در اجبار کشورهای اسلامی به امضای کنوانسیون های ریز و درشت مطلوب غرب کاملاً مشاهده کرد.

در این رقابت و بلکه مبارزه اجتماعی، سرمایه علمی، اجتماعی و رسانه ای عمده ای لازم است تا فقه اسلامی بتواند در برابر این فشارها مقاومت کند و صدای خود را در مجامع حقوقی بین المللی و رسانه های فرهنگی تقویت کند. اما این سرمایه وقتی فراهم می شود که مذاهب فقهی جهان اسلام و فقهای عالی مقام، در جبهه واحد اسلامی، با یکدیگر به تعامل و چاره جویی بپردازند و قوای خود را در این ستیز بین تمدنی گرد هم آورند. عرضه متناسب احکام اسلامی، و ایجاد رویه های حقوقی از متن فقه اسلامی، نیازمند همکاری و معاضدت در تجهیز و نوسازی مبانی و تطبیقات فقهی است.

بنابر این فقه ممتاز شیعه امامیه با بستی با قدرت فوق العاده در تحلیل و نظریه پردازی خود، وارد میدان همکاری شود، تا با تقویت سنگرهای فقه و حقوق اسلامی و بلکه سکنداری این جریان رخنه حقوق غربی را در اداره کشورهای اسلامی سد کند. بدیهی است که این مهم، تنها در سایه اتخاذ شیوه مقارن در نظریه پردازی و عرضه فقه، میسر است.

اهداف و مشخصات رشته فقه مقارن

اهداف مورد نظر از برگزاری این رشته عبارت است از:

۱. پرورش دانشوران مسلط بر رویکرد مقارن در فقه و مبانی اجتهاد، با محوریت فقه اهل بیت علیهم السلام و مقایسه با سایر مذاهب فقهی، و آشنا با نظام های مبتنی بر فقه مانند حقوق؛
۲. تربیت متخصصان لازم جهت تحقیق و بررسی انتقادی مذاهب فقهی و پاسداری از حریم فقه اهل بیت علیهم السلام در برابر شبهات گوناگون به ویژه از ناحیه سلفیه؛
۳. توسعه ظرفیت حوزه در رویکردها و روش های مقارن برای تولید علمی در مسیر استنباط احکام و نظام های اقتصادی، اجتماعی، حقوقی و سیاسی مورد نیاز جامعه اسلامی.

رویکردهای رشته فقه مقارن

رویکردهای رشته فقه مقارن در برنامه حاضر چنین است:

۱. تأکید بر مبانی، اصول و روش های معتبر و معاصر شیعه در تفقه و اجتهاد؛
۲. قراردادادن فقه امامیه به عنوان پایه اصلی و محور آموزش ها؛
۳. توجه به دانش های پایه و پیش نیاز لازم و آموخته های پیشین دانش پژوهان در برنامه عمومی حوزه؛

۴. پرورش تفکر و پژوهش در دانش پژوهان و توجه به افق‌های نوین علمی و نیازهای جدید اجتماعی؛

۵. تبدیل دانش‌های نظری پژوهش فقهی به کاربردهای عملی در خلال دروس کارگاهی. دانش‌آموختگان این رشته به‌عنوان یک پژوهشگر کارآمد و نوپرداز در زمینه فقه و مبانی اجتهاد با رویکرد مقارن، به تحقیق و تدریس در حوزه نقد و مقایسه مذاهب فقهی، و نگارش مقالات فقهی، اصولی و حقوقی در مراکز و مجلات علمی خواهند پرداخت و نیز تخصص و آمادگی علمی لازم برای آغاز فعالیت‌های علمی معطوف به کسب اجتهاد خواهند داشت؛ ان‌شاءالله تعالی بمنه و کرمه.

فصل دوم

برنامه‌های آموزشی و پژوهشی

جدول عناوین و واحدهای درسی

۱. دروس تخصصی

ردیف	عناوین دروس	تعداد واحد
۱	مبانی کلامی اجتهاد در فریقین	۴
۲	مذاهب فقهی	۳
۳	مبانی رجال و حدیث شناسی فقهی فریقین ۲ (تسنن)	۳
۴	نظام قضایی و اصول دادرسی تطبیقی	۴
۵	قواعد فقه فریقین ۲ (تسنن)	۴
۶	روش ها و مکاتب فقهی معاصر (فریقین)	۲
۷	فقه سیاسی معاصر	۲
۸	متون فقه اسلامی به عربی معاصر	۲
جمع کل		۲۴

۲. دروس پیش نیاز

ردیف	عناوین دروس	تعداد واحد
۱	درک متون عربی با تأکید بر فقه	۴
۲	مبانی رجال و حدیث شناسی فقهی فریقین ۱ (شیعه)	۳
۳	شناخت سلفیه	۲
۴	فلسفه علم حقوق	۴
۵	قواعد فقه فریقین ۱ (شیعه)	۴
جمع کل		۱۷

فصل سوم

عناوین و سرفصل‌های
دروس

مبانی کلامی اجتهاد در فریقین

عنوان درس		نوع درس		مبانی کلامی اجتهاد در فریقین	شیوه اجرا		پیش نیاز		شیوه ارزشیابی	
کتابی	گفتاری	تجلی و احادیث	تجلی و احادیث	حضوری	تجلی و احادیث	تجلی و احادیث	تجلی و احادیث	تجلی و احادیث	تجلی و احادیث	تجلی و احادیث
*	*	۴	۶۴	*	*	*	*	*	*	*

اهداف درس

۱. شناخت مبانی کلامی مؤثر در حجیت و دلالت مصادر معتبر در استنباط؛
۲. درک تأثیر تفاوت مبانی کلامی در تنوع استنباطی.

سر فصل ها

۱. کلیات

- رابطه فقه و اصول و علم کلام، فایده و اهمیت بحث از مبانی کلامی اجتهاد، معرفی ساحت های کلامی مؤثر در استنباطات فقهی.
- ۲. ویژگی های شریعت:
- قلمروی دین و جامعیت شریعت، منطقه الفراغ، جهان شمولی اسلام، جاودانگی اسلام و استمرار شریعت.
- ۳. معرفت و زبان دین:
- تکثر مراتب فهم دین، نقد پلورالیسم قبض و بسط فهم دین، زبان دین و فهم متن دینی (فهم نشانه ای و ساختاری، فهم شالوده شکنانه و هرمنوتیکی).
- ۴. صفات و افعال الهی:
- علم، حکمت و اراده تشریعی الهی و سایر صفات و افعال دخیل در جعل حکم (از قبیل: ربوبیت و مولویت، لطف و بیان به وقت حاجت، ضرورت و...).
- ۵. حسن و قبح ذاتی و عقلی، تبعیت احکام از ملاکات و مصالح و مفسدات، قاعده لطف، حق تشریع دائمی (خداوند، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت علیهم السلام)، حق تشریع حکومتی و ولایی.
- ۶. ویژگی ها و شئون مؤثر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در شریعت و احکام:
- عصمت انبیاء و مراتب آن، حقیقت و اصالت وحی، علم بی خطای پیامبر و نقد اجتهاد آن حضرت، نقد قبض و بسط تجربه نبوی.

۷. ویژگی های قرآن:

- اصالت و عدم تحریف قرآن، اعجاز قرآن، مجازات قرآن.
- ۸. ویژگی ها و شئون مؤثر ائمه علیهم السلام در شریعت و احکام:
- عصمت و علم بی خطای امام، نقد عدالت صحابه؛
- عقاب و ثواب و مبانی معادشناسی مؤثر در استنباط.

منابع

منبع اصلی:

جایگاه مبانی کلامی در اجتهاد، ضیائی فر.

منابع فرعی:

۱. الإلهیات چهار جلدی، سبجانی؛
۲. وحی شناسی، سعیدی روشن؛
۳. فقه و کلام، علی محمد حسین زاده؛
۴. مبانی کلامی اجتهاد، هادوی تهرانی؛
۵. اخلاق دین شناسی، فنائی؛
۶. فلسفه فقه، ضیائی فر؛
۷. گفتگوهای فلسفه فقه، مهریزی و دیگران؛
۸. من فلسفه الفقه إلى مقاصد الشریعه، رضوان السید؛
۹. در آمدی بر فلسفه اصول، حسن معلمی؛
۱۰. پیرامون فلسفه اصول فقه، مسعود فیاضی؛
۱۱. کلام جدید، صادقی؛
۱۲. در آمدی بر فلسفه دین و کلام جدید، فنایی؛
۱۳. علاقه علم أصول الفقه بعلم الکلام، محمد بن علی الجیلانی السیتوی؛
۱۴. شریعت در آینه معرفت، جوادی آملی؛
۱۵. معرفت دینی نقدی بر نظریه قبض و بسط تنوریک شریعت، صادق لاریجانی؛
۱۶. زبان دین، علی زمانی؛
۱۷. در آمدی بر هرمنوتیک، واعظی.

مذاهب فقهی

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعات	شیوه اجرا				پیش نیاز			شیوه ارزشیابی	
مذاهب فقهی		تفکری	علمی			حضور	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	تلفظی	تجرباتی
		*		۳	۴۸	*						*		*

اهداف درس

۱. شناخت عمیق نسبت به پیدایش، تحول و وضعیت معاصر مذاهب فقهی (غیر امامیه)؛
۲. شناخت منابع و متون فقهی و اصولی اهل تسنن؛
۳. مقایسه مشابهاات و افتراقات فرق و مذاهب فقهی در اصول و فروع.

سر فصل ها

۱. مذهب حنفیه؛
 ۲. مذهب مالکیه؛
 ۳. مذهب شافعیه؛
 ۴. مذهب حنبلیه؛
 ۵. مذهب زیدیه؛
 ۶. مذهب اباضیه؛
 ۷. جریان فقهی سلفیه؛
 ۸. مذهب امامیه.
- (در هر مذهب: تأسیس و پیدایش، زیست علمی مؤسس، روش شناسی، سیر تحول و اهم اشخاص و آثار و مآخذ فقهی و اصولی مورد اعتماد، تمایزات فقهی و اصولی با سایر مذاهب، وضعیت کنونی مذهب: پراکندگی جغرافیایی و جمعیتی، نهادهای علمی و فتوایی، وضعیت تقرب بین مذاهب و...)

منابع

منبع اصلی:

المذاهب الاسلامیه الخمسه، جمعی از مؤلفان.

منابع فرعی:

۱. مقدمه معجم طبقات الفقهاء، سبحانی ج ۱ و ۲؛
۲. تاریخ فقه و فقها، گرجی؛
۳. تاریخ التشريع الاسلامی، فضلی؛
۴. تاریخ الفقه الاسلامی، اشقر؛
۵. تاریخ الفقه الاسلامی، سائیس؛
۶. تاریخ التشريع الاسلامی، معوض و عبدالموجود؛
۷. مدخلی بر دانش فقه مقارن، ربانی بیرجندی؛
۸. مذاهب فقهی، مجتبی الهی خراسانی؛
۹. منابع اجتهاد از دیدگاه مذاهب اسلامی، جناتی؛
۱۰. مصادر الفقه الاسلامی، سبحانی؛
۱۱. تاریخ الفقه الاسلامی، سبحانی؛
۱۲. ادوار فقه، شهابی؛
۱۳. مقارنه المذاهب فی تاریخ الفقه و الفقهاء، بی آزار شیرازی؛
۱۴. تاریخ التشريع الاسلامی، محمد خضری بک؛
۱۵. تاریخ الفقه الاسلامی، محمد یوسف موسی؛
۱۶. الائمة الاربعه، مصطفی الشکعه؛
۱۷. الائمة الفقه التسعه، عبدالرحمن شرقاوی.

مبانی رجالی و حدیث‌شناسی فقهی فریقین ۲ (تسنن)

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا				پیش نیاز			شیوه ارزشیابی		
مبانی رجالی و حدیث‌شناسی فقهی فریقین ۲ (تسنن)		تئوری	عملی			حضوری	غیرحضوری	مجازی	دارد	ندارد	آنها	تجربی	تئوری	آنها	*
		*		۳	۴۸	*					*			*	*

اهداف درس

۱. تحلیل و مقایسه قواعد و ضوابط بررسی سندی و متنی حدیث در اهل تسنن؛
۲. کسب توانایی در تخریج و توثیق رجال سند و تطبیق معیارهای اهل تسنن در بررسی اسناد و مفاد روایات فقهی؛
۳. مقایسه ویژگی‌های اهم منابع حدیثی اهل تسنن و نقد و بررسی جایگاه، طبقه‌بندی، اسناد و مضامین احادیث الاحکام در آنها؛
۴. کسب تسلط در تخریج روایات فقهی از منابع اهل تسنن؛
۵. مقایسه منابع رجالی اهل تسنن و ویژگی‌های مهم هر کدام.

سرفصل‌ها

۱. ضوابط کلی حجیت سند و متن خبر؛
۲. اقسام حدیث به لحاظ سند:
 - صحیح، حسن، ضعیف (مرسل، منقطع، معضل، مدلس، مضطرب، مقلوب و...)
۳. اقسام حدیث به لحاظ متن:
 - معلل، مضطرب، مقلوب، مدرج، تصحیف؛
۴. بررسی ویژگی‌های ساختاری منابع حدیثی:
 - بررسی آماری و میزان تکرار روایات منابع حدیثی، چگونگی ساماندهی به فصول و ابواب و نقاط قوت و ضعف آنها، چگونگی ساماندهی روایات براساس قوت و ضعف سندی و متنی.
۵. بررسی ویژگی‌های محتوایی منابع حدیثی:
 - ضوابط حجیت متن خبر نزد صاحبان منابع حدیثی، میزان اهتمام صاحبان منابع حدیثی به

نقد متنی روایات، وجوه اعتبار مآخذ مهم احادیث احکام، مقایسه احادیث چند باب فقهی در منابع به انتخاب استاد.

۶. بررسی ویژگی‌های سندی منابع حدیثی:

■ بررسی معیارهای صاحبان منابع حدیثی در برخورد با راویان احادیث، بررسی میزان برخورداری منابع حدیثی از قواعد ذکر اسناد (عدم خلط میان اسامی، ضبط دقیق اسامی، ارایه توضیحات سندی و...)، بررسی پدیده ارسال، اضممار، تعلیق و...

۷. توثیق عام صحابیان؛

۸. الفاظ دال بر مقبولیت روایت:

■ جيد، موجود، قوی، ثابت، محفوظ، معروف، صالح، مستحسن؛

■ بررسی اسناد چند روایت فقهی از نیل الأوطار یا سبل السلام طبق اصول نقد اهل سنت.

منابع

منابع اصلی:

۱. مناهج المحدثین العامه فی الروایه و التصنيف، نورالدین عتر؛
۲. علوم الحديث اصیلها و معاصرها، محمد ابواللیث الخیر آبادی؛
۳. السنه و مکانتها فی التشریع، مصطفی السباعی؛
۴. دلائل التوثیق المبکر للسنه و الحديث، امتیاز احمد؛
۵. ترجمه عبدالمعطی امین قلعبجی، علوم الحديث و مصطلحه، صبحی صالح؛
۶. منهج النقد فی علوم الحديث، نورالدین عتر؛
۷. علم الدرايه المقارن، مؤدب؛
۸. علم رجال از دیدگاه اهل تسنن، جدیدی نژاد.

منابع فرعی:

۱. الفکر المنهجي عند المحدثین، همام عبدالرحیم سعید؛
۲. علم اصول الجرح و التعديل، امین ابوالاوی؛
۳. معجم مصطلحات الحديث و علومه و اشهر الصنفین فيه، محمد ابواللیث الخیر آبادی؛
۴. السنه قبل التدوین، محمد عجاج خطیب؛
۵. سیری در صحیحین، محمد صادق نجمی؛

۶. آشنایی با جوامع حدیثی شیعه و اهل سنت، نصیری؛

۷. جوامع حدیثی اهل سنت، مجید معارف؛

۸. منهج امام البخاری، ابوبکر کافی؛

۹. اضواء علی السنه المحمديه، محمد ابوریه؛

۱۰. تاریخ الحدیث و مناهج المحدثین، محمود سالم عیدات؛

۱۱. الحدیث و المحدثون، محمد ابوزهره؛

۱۲. تاریخ حدیث، مدیر شانه چی؛

۱۳. نیل الأوطار، شوکانی؛ مقدمه کتب رجالی اهل تسنن؛

۱۴. راویان مشترک، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی؛ تأویل مختلف الحدیث، دینوری؛

۱۵. مقایس المحدثین فی نقد متن الحدیث، عزم الدین الدمیني؛ میزان الاعتدال، ذهبی؛

۱۶. درایه الحدیث: بازپژوهی مصطلحات حدیثی در نگاه فریقین، شادی نفیسی.

نظام قضایی و اصول دادرسی تطبیقی

عنوان درس			نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا					پیش نیاز			شیوه ارزشیابی		
نظام قضایی و اصول دادرسی تطبیقی			تئوری	عملی			خوب	خوبتر	معمولی	دارد	ندارد	کتابی	تجربی	تلفظی	تجربی	تلفظی	تجربی
			*		۴	۶۴	*				*	*	*		*		*

اهداف درس

۱. شناخت نظام قضایی و اصول کلی دادرسی در کشورهای اسلامی؛
۲. مقایسه اصول قضا و دادرسی در فقه شیعه با سایر مذاهب فقهی و مکاتب حقوقی.

سرفصل‌ها

۱. منابع معتبر در نظام قضایی ایران (و سایر کشورهای اسلامی):
 - قانون (معانی، جایگاه و طبقه‌بندی، مراحل وضع و نفوذ قانون، اجبار و اعتبار، تفسیر، قلمروی زمانی و مکانی)، شرع و فتاوی، آراء وحدت رویه قضایی، عرف، اصول حقوقی، دکترین.
۲. اصول و قواعد دادرسی‌ها:
 - اصل آزادی مراجعه به دادگاه‌ها، اصل تساوی بین اصحاب دعوی، اصل آزادی دفاع، اصل برائت، اصل علنی بودن دادگاه‌ها، اصل بی‌طرفی قاضی، اصل دو درجه بودن رسیدگی‌ها و غیره.
۳. سیستم‌های مختلف رسیدگی به دعاوی:
 - اتهامی، تفتیشی، مختلط (با تأکید بر ایران و سایر کشورهای اسلامی).
۴. سازمان قضایی:
 - دادرس، ضابطین، دادگاه انقلاب، دادگاه مطبوعات، دیوان عدالت اداری و....
۵. صلاحیت مراجع رسیدگی؛
۶. اختیارات قضات؛
۷. دادخواست؛
۸. تحکیم قدرت اجرایی
۹. احکام محاکم و راه‌های رسیدن به آن؛
۱۰. هزینه دادرسی؛

۱۱. طواری دادرسی ناشی از ایرادات و توقیف و زوال دادرسی (با تأکید بر ایران و سایر کشورهای اسلامی)؛
۱۲. دعاوی ناشی از جرم و طرق اقامه و سقوط دعاوی (عمومی و خصوصی)؛
۱۳. دعاوی مدنی و کیفری (با تأکید بر ایران و سایر کشورهای اسلامی)؛
۱۴. علم قاضی؛
۱۵. طرق کشف و اثبات جرم (با تأکید بر ایران و سایر کشورهای اسلامی)؛
۱۶. قرارهای تأمین؛
۱۷. طریقه اعتراض به رأی‌های صادره؛
۱۸. عفو و بخشودگی (با تأکید بر ایران و سایر کشورهای اسلامی).

منابع

منبع اصلی:

آیین دادرسی مدنی، عبدالله شمس.

منبع فرعی:

۱. آیین دادرسی مدنی و بازگانی، احمد متین دفتری؛
۲. آیین دادرسی کیفری، علی خالقی؛
۳. آیین دادرسی کیفری، محمود آخوندی؛
۴. آیین دادرسی کیفری، محمد آشوری؛
۵. کتاب القضاء، آشتیانی؛
۶. کتاب القضاء، تبریزی؛
۷. کتاب القضاء، موسوی اردبیلی؛
۸. أصول المحاکمات الحقوقیه دروس نظریه و عملیه، فارس الخوری؛
۹. المبادئ القانونیه العامه، انور سلطان؛
۱۰. اصول القانون، عبد المنعم فرج الصدّ؛
۱۱. المدخل لدراسه العلوم القانونیه، عبد القادر الغار؛
۱۲. اعتبار امر قضاوت شده، ناصر کاتوزیان؛
۱۳. جامع الشتات، میرزای قمی؛
۱۴. عروه الوثقی، ج ۲ و ۳، سید کاظم یزدی؛
۱۶. مبسوط، سرخسی؛
۱۷. بدایع الصنائع، کاشانی.

قواعد فقه فریقین ۲ (تسنن)

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعه	شیوه اجرا				پیش نیاز				شیوه ارزشیابی	
قواعد فقه فریقین ۲ (تسنن)		نظری	عملی	۴	۶۴	*	حضوری	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	داد	نذارد	کلی	تفصیلی	تجزیاتی
							*					*	*		*

اهداف درس

۱. فراگیری پیکره کلی، ادله و تطبیقات مهم قواعد فقهی پر کاربرد اهل تسنن در ابواب فقهی؛
۲. کسب توانایی نسبی در به کارگیری قواعد فقهی در استنباط فقهی.

سرفصل‌ها

۱. کلیات

- ماهیت و اهمیت قواعد فقهی، فهرست اهم منابع قواعد فقهی اهل تسنن، سیر تدوین قواعد فقه نزد اهل تسنن؛
- ۲. منتخب قواعد مشترک فقه:

- قاعده لاضرر، قاعده نفی الحرج (المشقه تجلب التيسير)، قاعده الضرورات تبيح المحظورات، دفع المفسده أولى من جلب المنفعه، الأصل في الأشياء الإباحه، قاعده الميسور.

۳. قواعد فقه عبادات:

- کل ما يفسد العباده عمدا يفسدها سهوا؛ التلبس بالعباده يوجب إتمامها؛ الأصل في العبادات الحظر، وفي العادات الإباحه.

۴. قواعد فقه قضا و حکومت:

- التصرف على الرعيه منوط بالمصلحه، الولايه الخاصه أقوى من الولايه العامه، البيئه على المدعى واليمين على المنكر، البيئه لإثبات خلاف الظاهر، واليمين لإبقاء الأصل، يضاف الفعل إلى الفاعل، لا إلى الأمر ما لم يكن مجبرا، الحدود تسقط بالشبهات.

۵. قواعد فقه اقتصاد و امور مالی:

- من ملك شيئا ملك ما هو من ضروراته، الخراج بالضمان، الإجازة اللاحقه كالو كاله السابقه، الأصل في العقود والشروط الجواز والصحه، من أتلف شيئا لدفع أذاه له لم يضمنه،

وإن أتلّفه لدفع أذاه به ضمنه، كل عقد يجب الضمان في صحيحه يجب الضمان في فاسده،
والعكس بالعكس.

منابع

منابع اصلی:

۱. القواعد الفقهیه و تطبیقاتها فی المذاهب الأربعة، محمد الزحیلی؛
۲. شرح القواعد الفقهیه، احمد بن محمد الزرقاء.

منابع فرعی:

۱. الفروق، قرافی؛
۲. القواعد النورانیة الفقهیه، ابن تیمیہ؛
۳. مقدمه مجله الأحكام العدلیه؛
۴. موسوعه القواعد الفقهیه، برونو؛
۵. القواعد الفقهیه علی المذهب الحنفی و الشافعی، محمد الزحیلی.

منابع فرعی / منابع اختصاصی در هر قاعده:

۱. نفی الضرر، شراره؛
۲. فقه الممكن علی ضوء قاعده المیسور لا یسقط بالمعسور، ناجی ابراهیم السوید؛
۳. قاعده المیسور لا یسقط بالمعسور، دراسه فقهیه تطبیقیه مقارنه فی لطهاره و الصلاه، جامعه الملك سعود.

روش‌ها و مکاتب فقهی معاصر (فریقین)

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا				پیش نیاز			شیوه ارزشیابی	
		تئوری	عملی			حضوری	غیر حضوری	مجازی	داد	نماد	کتابی	تجربی	تئوری	عملی
روش‌ها و مکاتب فقهی معاصر (فریقین)		*		۲	۳۲	*				*	*	*	*	*

اهداف درس

۱. شناخت عمیق و مقایسه‌ای نسبت به مکاتب و رویکردهای فقه معاصر شیعه و تمایزات آن‌ها از یکدیگر؛
۲. شناخت و تحلیل روش فقهی و اصولی مکاتب معاصر اهل سنت؛
۳. نقد و گزینش روش‌های کارآمدتر فقاقت و اجتهاد از میان رویکردها و مکاتب معاصر فقهی.

سرفصل‌ها

۱. مکاتب و رویکردهای معاصر فقه شیعه:
 - فقه جواهری؛
 - فقه پویا (طیف‌های مختلف)؛
 - فقه اجتماعی و حکومتی؛
 - فقه نظام‌ها؛
 - فقه تربیتی؛
 - فقه مقارن؛
 - فقه شیخیه و اخباریه معاصر؛
 - دیدگاه‌های فقه‌های معاصر شیعه: تحلیلی تاریخی، تحلیلی فلسفی، تحلیلی اجتماعی، تطبیقی، تنزیهی.
۲. روش اجتهادی جواهری در فقه معاصر شیعه:
 - گام‌ها و مراحل استنباط فقهی؛
 - گام‌ها و مراحل استنباط اصولی.
۳. مکاتب و رویکردهای معاصر فقه اهل سنت:
 - رویکرد متکلمان و فقهاء، رویکرد مقاصدی؛
 - طریقه سلفی، طریقه نومعتزلیان؛
 - مهم‌ترین ویژگی‌ها و تمایزات هر مکتب و رویکرد در مبانی، روش‌ها و نتایج؛
 - اهم اشخاص و آثار و مآخذ فقهی و اصولی مورد اعتماد در هر مکتب و رویکرد.

منابع

منابع اصلی:

۱. درآمدی بر مکتب‌شناسی فقهی، ضیائی‌فر؛
۲. مدخل علم فقه، اسلامی.

منابع فرعی:

۱. المذاهب الاسلامیه الخمسه، جمعی از مؤلفان؛
۲. مقدمه معجم طبقات الفقهاء ج (۱ و ۲)، سبحانی؛
۳. فقه پویا و فقه سنتی، صادقی تهرانی؛
۴. فقه و زمان، جناتی؛
۵. فقه تربیتی، اعرافی؛
۶. فقه سیاسی، عمید زنجانی؛
۷. مدخل اجتهاد از موسوعه الفقه الإسلامی طبقاً لمذهب أهل البيت علیهم السلام؛
۸. اصول فقه حکومتی، میرباقری و دیگران؛
۹. تاریخ علم اصول، علی‌پور؛
۱۰. اصول البحث، فضلی؛
۱۱. تاریخ فقه و فقه‌ها، گرجی؛
۱۲. مدخلی بر دانش فقه مقارن، ربانی بیرجندی؛
۱۳. الاجتهاد والتجديد، شمس الدین و...؛
۱۴. مقارنه المذاهب فی الفقه، شیخ محمد شلتوت، محمد علی سائیس؛
۱۵. مقاصد الشریعه از مؤلفان مختلف، از قبیل شاطبی، بن عاشور و...؛
۱۶. فقه و عرف، علی دوست؛
۱۷. فقه و عقل، علی دوست؛
۱۸. فقه و مصلحت، علی دوست؛
۱۹. مکاتب فقه امامی ایران پس از شیخ طوسی تا مکتب حله، پاکتچی؛
۲۰. فقه اجتماعی، محمدباقر ربانی؛
۲۱. فقه گویا، صادقی تهرانی؛
۲۲. مکتب‌شناسی فقهی، ملکیان؛
۲۳. سبک اجتهادی حسین طباطبایی بروجردی؛
۲۴. فقه اجتماعی، ربانی؛
۲۵. جایگاه‌شناسی علم اصول، علی‌پور.

فقه سیاسی معاصر (فریقین)

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا				پیش نیاز		شیوه ارزشیابی			
فقه سیاسی معاصر (فریقین)		تئوری	عملی			حضوری	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ننارد	کتابی	تجرباتی	نظری	عملی
		*		۲	۳۲	*				*	*	*	*	*	

اهداف درس

۱. شناخت مهم ترین دیدگاه های اندیشمندان فریقین در حوزه معارف سیاسی اسلام؛
۲. یافتن نقاط اشتراک و افتراق اندیشه های سیاسی معاصر اسلامی؛
۳. شناخت مهم ترین اندیشه های فقه سیاسی در صد سال اخیر.

سر فصل ها

۱. اندیشه های سیاسی جهان اسلام:

- ریشه ها و تحولات معاصر در اندیشه سیاسی شیعه: امامت (علامه حلی)، سلطنت مأذون (کاشف الغطاء)، سلطنت مشروطه (نایینی)، امور حسبه (انصاری، خویی)، ولایت فقیه (نراقی و امام خمینی)، ولایت انتصابی و انتخابی فقیه (مصباح، منتظری)؛
- ریشه ها و تحولات معاصر در اندیشه سیاسی اهل تسنن: خلافت اسلامی (ماوردی)، سلطنت اسلامی (غزالی)، حکومت اسلامی (عبد، رشید رضا، مودودی و ...)، لیبرالیسم اسلامی (حنفی، عطاس).

۲. اندیشه های اسلامی سیاسی معاصر:

- سید جمال الدین اسدآبادی، عبده و اخوان المسلمین؛
- اسلام سیاسی در شبه قاره و آسیای میانه (از شاه ولی الله تا جنبش هندی خلافت، اقبال و ...)؛
- اندیشه های سلفی و وهابی در خاورمیانه (خلافت اسلامی و مبانی سیاسی القاعده و داعش)؛
- اسلام دمکراتیک (بازرگان، حسن حنفی، جابری، ابوزید و مغرب عربی)؛
- اندیشه های اسلامی در شرق دور (العطاس، ماهاتیر محمد و ...)؛
- اندیشه سیاسی عراق و ایران (مشروطیت و آخوند و نائینی، فقهای بعد مشروطه به ویژه کاشانی، مدرس و خالصی، ولایت مطلقه فقیه و امام خمینی، المرجعیه الصالحه و شهید صدر، ولایت حسبه و فقهای عراق به ویژه آیات خویی و سیستانی).

منابع اصلی:

۱. اندیشه‌های سیاسی در اسلام معاصر، حمید عنایت؛
۲. اندیشه‌های سیاسی در اسلام و ایران، حاتم قادری؛
۳. فقه سیاسی، عمید زنجانی؛
۴. فقه سیاسی، ابوالفضل شکوری؛
۵. سیری در اندیشه سیاسی عرب، حمید عنایت.

منابع فرعی:

۱. الحکومه الإستبدادیه، سید جمال الدین اسدآبادی؛
۲. پیشینه تاریخی و اندیشه سیاسی اخوان المسلمین، علی جنتی؛
۳. جنبش‌های اسلامی معاصر، سید احمد موثقی؛
۴. نهضت‌های اسلامی در صد سال اخیر، مرتضی مطهری؛
۵. نهضت‌های بیدارگری در جهان اسلام، حامد الگار؛
۶. جنبش‌های اسلامی در جهان عرب، هرایر دکمیجان؛
۷. اندیشه اصلاحی در نهضت‌های اسلامی، محمد جواد صاحبی؛
۸. رهیافتی بر علم سیاست و جنبش‌های اسلامی معاصر، عبدالوهاب فراتی؛
۹. دانش قدرت و مشروعیت در اسلام، داود فیرحی.

متون فقه اسلامی به عربی معاصر

عنوان درس		نوع درس		تعداد اسامی	تعداد ساعت	شیوه اجرا				پیش نیاز			شیوه ارزشیابی	
متون فقه اسلامی به عربی معاصر		تجزی	علمی			حضوری	زیمه حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	تلفظی	تجزی	*
		*		۲	۶۴	*					*		*	

اهداف درس

۱. کسب تسلط درست‌خوانی و درک متون فقهی به زبان عربی معاصر؛
۲. تسلط بر ساختارهای زبانی متون علمی و درک اصطلاحات پایه فقه و حقوق اسلامی به زبان عربی معاصر.

سر فصل‌ها

۱. مباحث فقهی معاصر به زبان عربی معاصر؛
 ۲. تکلیف پایانی غیر حضوری:
- تلخیص فارسی یک مقاله عربی در فقه مستحدثات از میان مقالات و مجلات تعیین شده.

منابع

منابع اصلی:

اقتصادنا، سید محمد باقر صدر.

منابع فرعی:

۱. البنک اللاربوی فی الإسلام، سید محمد باقر صدر؛
۲. السلفیه مرحله زمنیه مبارکه لا مذهب اسلامی، رمضان البوطی؛
۳. قضایا فقهیه معاصره، رمضان البوطی؛
۴. الجهاد فی الإسلام کیف نفهمه و کیف نمارسه، رمضان البوطی؛
۵. القضایا المعاصره، مهدی آصفی؛
۶. بحوث فی فقه المعاصره، حسن جواهری؛
۷. فقه الحجاب فی الشریعه الإسلامیه، حیدر حب الله؛
۸. الدین و الدوله فی الإسلام، سنهوری؛
۹. فقه العنف المسلح فی الاسلام، محمد مهدی شمس الدین؛
۱۰. المقاومه فی الخطاب الفقهی السیاسی، محمد مهدی شمس الدین؛

١١. حقوق المتهم في مرحلة التحقيق: بحث فقهي مقارنة، مجله المسلم المعاصر، القاهرة، عدد ٣٥، طه جابر العلواني، ١٩٨٤م؛
١٢. الفقه الجنائي في الإسلام - الردة نموذجا، حسين أحمد الخشن؛
١٣. العقل التكفيري، حسين أحمد الخشن؛
١٤. جهود تقنين الفقه الإسلامي، وهبه الزحيلي؛
١٥. من حصاد السنين حول أهم قضايا العصر، وهبه الزحيلي؛
١٦. رساله سلام مذهبي، حيدر حب الله؛
١٧. سياسات الإسلام المعاصر، رضوان السيد؛
١٨. فقه البنوك الإسلامية، محي الدين القره داغي؛
١٩. رأى في السياسة، عبد الهادي الفضلي؛
٢٠. الدولة المستحيلة، وائل حلاق؛
٢١. المدخل إلى موسوعة الحديث النبوي عند الإماميه، حيدر حب الله؛
٢٢. حجية السنّة في الفكر الإسلامي، حيدر حب الله؛
٢٣. آليات الاجتهاد، علي جمعه؛
٢٤. النقاب عاده وليس عباد، علي جمعه؛
٢٥. لا إكراه في الدين، طه جابر العلواني؛
٢٦. إنقاذ النزعة الإنسانية في الدين، عبد الجبار الرفاعي؛
٢٧. الحداثه والعولمه الإرهاب، محمد السند.

خارج اصول فقه ۱

عنوان درس				نوع درس		تعداد اجزاء	تعداد ساعات	شیوه اجرا				پیش نیاز				شیوه ارزشیابی			
خارج اصول فقه ۱				نظری	عملی			حضوری	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	داد	نابار	۸	۸	۸	۸	۸	۸
				*		۲	۴۸	*						*	*	*	*	*	*

اهداف درس

۱. بررسی و تحلیل عمیق منابع استنباط فقهی و دامنه حجیت، دلالت و کاربرد آن‌ها در حل مسائل فقه؛
۲. شناخت عمیق و مقایسه‌ای میان مبانی و نظریه‌های مهم اصولیان فریقین با تأکید بر آرای معاصران؛
۳. کسب توانایی ترجیح و اتخاذ رأی در مهم‌ترین مسائل اصول فقه و نقد آرای مخالفان مذهبی؛
۴. دستیابی به توان علمی و پژوهشی لازم برای ورود به مراحل اجتهادی در اصول فقه.

سرفصل‌ها

۱. مباحث الحکم الشرعی:

- الحکم التکلیفی و الوضعی (الماهیة و الأقسام، المبادئ و المراحل، الفوارق)؛
- الحکم الظاهری و الواقعی (الماهیة و الأقسام، المبادئ و المراحل، الفوارق).

۲. الاجتهاد:

- أهلیة الاجتهاد و مقدماته؛
- التخطئة و التصویب؛
- مراتب الاجتهاد (المتجزی و المطلق، المجتهد فی الأصول و الفروع و المفتی)؛
- جواز التقليد.

منابع

منابع اصلی:

۱. مباحث الأصول، حائری، صدر؛
۲. بحوث فی علم الأصول، هاشمی، صدر؛
۳. تهذیب الأصول، سبحانی، خمینی؛
۴. منتقى الأصول، حکیم، روحانی؛

۵. نه‌ایه الأفکار، اسماعیل پور، آغاضیاء عراقی؛
۶. نه‌ایه الدرایه، اصفهانی؛
۷. مقالات الأصول، آغاضیاء عراقی؛
۸. أجود التقريرات، خویی، نائینی؛
۹. فوائد الأصول، کاظمی خراسانی، نائینی؛
۱۰. محاضرات فی الأصول، فیاض، خویی؛
۱۱. مصباح الأصول، بهسودی، خویی؛
۱۲. کفایه الأصول، خراسانی؛
۱۳. الأصول العامه للفقّه المقارن، حکیم؛
۱۴. الرافد إلى علم الأصول، قطیفی، سیستانی؛
۱۵. المذهب فی علم أصول الفقه المقارن، دکتر عبدالکریم نملہ.

منابع فرعی:

۱. دروس فی علم الأصول، حلقات دوم و سوم، صدر؛
۲. دروس فی أصول فقه الإمامیه، فضلی؛
۳. أصول الفقه المقارن، سبجانی؛
۴. المذاهب الإسلامیه الخمسه، فضلی، زحیلی و دیگران؛
۵. منابع اجتهاد از دیدگاه مذاهب اسلامی، جناتی؛
۶. المستصفی، غزالی؛
۷. المحصول، رازی؛
۸. اصول الفقه، زیدان.

خارج اصول فقه ۲

عنوان درس			نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا				پیش نیاز				شیوه ارزشیابی	
خارج اصول فقه ۲			تئوری	عملی	۳	۴۸	حضور	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کلی	تفصیلی	تأییدی	*
			*				*						*			

اهداف درس

۱. بررسی و تحلیل عمیق منابع استنباط فقهی و دامنه حجیت، دلالت و کاربرد آن‌ها در حل مسائل فقه؛
۲. شناخت عمیق و مقایسه‌ای میان مبانی و نظریه‌های مهم اصولیان فریقین با تأکید بر آرای معاصران؛
۳. کسب توانایی ترجیح و اتخاذ رأی در مهم‌ترین مسائل اصول فقه و نقد آرای مخالفان مذهبی؛
۴. دستیابی به توان علمی و پژوهشی لازم برای ورود به مراحل اجتهادی در اصول فقه.

سر فصل‌ها

۱. تنويع الدليل الشرعی:
 - الدليل القطعی والظنی و خصائص كل نوع و حجیته؛
 - الدليل العقلي والشرعی و خصائص كل نوع و حجیته؛
 - الأمارات والأصول و خصائص كل نوع و حجیته.
۲. الفوارق بين الأصول اللفظیه:
 - حجیه ظهورات الألفاظ الكتاب و السنه (حدودها و خصائصها و شرائطها).

منابع

منابع اصلی:

۱. مباحث الأصول، حائری، صدر؛
۲. بحوث فی علم الأصول، هاشمی، صدر؛
۳. تهذیب الأصول، سبحانی، خمینی؛
۴. منتقى الأصول، حکیم، روحانی؛

۵. نه‌ایه الأفکار، اسماعیل پور، آغاضیاء عراقی؛
۶. نه‌ایه الدرایه، اصفهانی؛
۷. مقالات الأصول، آغاضیاء عراقی؛
۸. أجود التقريرات، خویی، نائینی؛
۹. فوائد الأصول، کاظمی خراسانی، نائینی؛
۱۰. محاضرات فی الأصول، فیاض، خویی؛
۱۱. مصباح الأصول، بهسودی، خویی؛
۱۲. کفایه الأصول، خراسانی؛
۱۳. الأصول العامه للفقّه المقارن، حکیم؛
۱۴. الرافد إلى علم الأصول، قطیفی، سیستانی؛
۱۵. المذهب فی علم أصول الفقه المقارن، دکتر عبدالکریم نمله.

منابع فرعی:

۱. دروس فی علم الأصول، حلقات دوم و سوم، صدر؛
۲. دروس فی أصول فقه الإمامیه، فضلی؛
۳. أصول الفقه المقارن، سبحانی؛
۴. المذاهب الإسلامیه الخمسه، فضلی، زحیلی و دیگران؛
۵. منابع اجتهاد از دیدگاه مذاهب اسلامی، جناتی؛
۶. المستصفی، غزالی؛
۷. المحصول، رازی؛
۸. اصول الفقه، زیدان.

خارج اصول فقه ۳

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا				پیش نیاز				شیوه ارزشیابی	
خارج اصول فقه ۳		نظری	عملی			حضوری	نیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	تلفظی	تألیفی	تحقیقی
		*		*							*			*	

اهداف درس

۱. بررسی و تحلیل عمیق منابع استنباط فقهی و دامنه حجیت، دلالت و کاربرد آن‌ها در حل مسائل فقه؛
۲. شناخت عمیق و مقایسه‌ای میان مبانی و نظریه‌های مهم اصولیان فریقین با تأکید بر آرای معاصران؛
۳. کسب توانایی ترجیح و اتخاذ رأی در مهم‌ترین مسائل اصول فقه و نقد آرای مخالفان مذهبی؛
۴. دستیابی به توان علمی و پژوهشی لازم برای ورود به مراحل اجتهادی در اصول فقه.

سرفصل‌ها

۱. کیفیت نسخ احکام القرآن و السنه و تضییق أدلتها (التخصیص والتقیید)؛
۲. المحکم والمتشابه؛
۳. دلالة أفعال النبی و أهل بیته علیهم السلام؛
۴. سنه الصحابه و قولهم أو اجتهدا هم؛
۵. الإجماع:
 - وجوه حجیتها؛
 - إجماع أهل المدینه؛
 - إجماع العتره.
۶. الشهرة:
 - أقسامها و حجیه کل قسم.

منابع اصلی:

۱. مباحث الأصول، حائری، صدر؛
۲. بحوث فی علم الأصول، هاشمی، صدر؛
۳. تهذیب الأصول، سبحانی، خمینی؛
۴. منتقى الأصول، حکیم، روحانی؛
۵. نهاییه الأفكار، اسماعیل پور، آغاضیاء عراقی؛
۶. نهاییه الدراية، اصفهانی؛
۷. مقالات الأصول، آغاضیاء عراقی؛
۸. أجود التقریرات، خویی، نائینی؛
۹. فوائد الأصول، کاظمی خراسانی، نائینی؛
۱۰. محاضرات فی الأصول، فیاض، خویی؛
۱۱. مصباح الأصول، بهسودی، خویی؛
۱۲. کفایه الأصول، خراسانی؛
۱۳. الأصول العامه للفقہ المقارن، حکیم؛
۱۴. الرافد إلى علم الأصول، قطیفی، سیستانی؛
۱۵. المذهب فی علم أصول الفقه المقارن، دکتر عبدالکریم نمله.

منابع فرعی:

۱. دروس فی علم الأصول، حلقات دوم و سوم، صدر؛
۲. دروس فی أصول فقه الإمامیه، فضلی؛
۳. أصول الفقه المقارن، سبحانی؛
۴. المذاهب الإسلامیه الخمسة، فضلی، زحیلی و دیگران؛
۵. منابع اجتهاد از دیدگاه مذاهب اسلامی، جناتی؛
۶. المستصفی، غزالی؛
۷. المحصول، رازی؛
۸. اصول الفقه، زیدان.

خارج اصول فقه ۴

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا				پیش نیاز			شیوه ارزیابی	
خارج اصول فقه ۴		نظری	عملی			حضوری	پنجه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	آی	نظری	عملی
		*		۳	۴۸	*					*	*		*

اهداف درس

۱. بررسی و تحلیل عمیق منابع استنباط فقهی و دامنه حجیت، دلالت و کاربرد آنها در حل مسائل فقه؛
۲. شناخت عمیق و مقایسه‌ای میان مبانی و نظریه‌های مهم اصولیان فریقین با تأکید بر آرای معاصران؛
۳. کسب توانایی ترجیح و اتخاذ رأی در مهم‌ترین مسائل اصول فقه و نقد آرای مخالفان مذهبی؛
۴. دستیابی به توان علمی و پژوهشی لازم برای ورود به مراحل اجتهادی در اصول فقه.

سرفصل‌ها

۱. سیره‌المتشرعه؛
 ۲. سیره‌العقلاء؛
 ۳. العرف؛
 ۴. حجة‌العقل:
- حجة‌العقل‌النظری؛
 - حجة‌العقل‌العملی؛
 - قاعده‌الملازمة.

منابع اصلی:

۱. مباحث الأصول، حائری، صدر؛
۲. بحوث فی علم الأصول، هاشمی، صدر؛
۳. تهذیب الأصول، سبحانی، خمینی؛
۴. منتقى الأصول، حکیم، روحانی؛
۵. نهاییه الأفكار، اسماعیل پور، آغاضیاء عراقی؛
۶. نهاییه الدراییه، اصفهانی؛
۷. مقالات الأصول، آغاضیاء عراقی؛
۸. أجود التقريرات، خویی، نائینی؛
۹. فوائد الأصول، کاظمی خراسانی، نائینی؛
۱۰. محاضرات فی الأصول، فیاض، خویی؛
۱۱. مصباح الأصول، بهسودی، خویی؛
۱۲. کفایه الأصول، خراسانی؛
۱۳. الأصول العامه للفقہ المقارن، حکیم؛
۱۴. الرافد إلى علم الأصول، قطیفی، سیستانی؛
۱۵. المذهب فی علم أصول الفقه المقارن، دکتر عبدالکریم نملہ.

منابع فرعی:

۱. دروس فی علم الأصول، حلقات دوم و سوم، صدر؛
۲. دروس فی أصول فقه الإمامیه، فضلی؛
۳. أصول الفقه المقارن، سبحانی؛
۴. المذاهب الإسلامیه الخمسة، فضلی، زحیلی و دیگران؛
۵. منابع اجتهاد از دیدگاه مذاهب اسلامی، جناتی؛
۶. المستصفی، غزالی؛
۷. المحصول، رازی؛
۸. اصول الفقه، زیدان.

خارج اصول فقه ۵

عنوان درس		نوع درس		نمایش واداء	تعداد ساعات	شیوه اجرا				پیش نیاز			شیوه ارزشیابی	
خارج اصول فقه ۵		نظری	عملی			حضور	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	تفصیلی	تحقیقی
		*		۳	۴۸	*					*	*	*	*

اهداف درس

۱. بررسی و تحلیل عمیق منابع استنباط فقهی و دامنه حجیت، دلالت و کاربرد آن‌ها در حل مسائل فقه؛
۲. شناخت عمیق و مقایسه‌ای میان مبانی و نظریه‌های مهم اصولیان فریقین با تأکید بر آرای معاصران؛
۳. کسب توانایی ترجیح و اتخاذ رأی در مهم‌ترین مسائل اصول فقه و نقد آرای مخالفان مذهبی؛
۴. دستیابی به توان علمی و پژوهشی لازم برای ورود به مراحل اجتهادی در اصول فقه.

سر فصل‌ها

۱. القیاس؛
۲. الاستحسان؛
۳. مقاصد الشریعة؛
۴. المصالح المرسله؛
۵. سد الذرایع و فتح الذرایع.

منابع

منابع اصلی:

۱. مباحث الأصول، حائری، صدر؛
۲. بحوث فی علم الأصول، هاشمی، صدر؛
۳. تهذیب الأصول، سبحانی، خمینی؛
۴. منتقى الأصول، حکیم، روحانی؛
۵. نهایه الأفكار، اسماعیل پور، آغاضیاء عراقی؛
۶. نهایه الدرایه، اصفهانی؛
۷. مقالات الأصول، آغاضیاء عراقی؛

۸. أجود التقريرات، خویی، نائینی؛
۹. فوائد الأصول، کاظمی خراسانی، نائینی؛
۱۰. محاضرات فی الأصول، فیاض، خویی؛
۱۱. مصباح الأصول، بهسودی، خویی؛
۱۲. کفایة الأصول، خراسانی؛
۱۳. الأصول العامة للفقہ المقارن، حکیم؛
۱۴. الرافد إلى علم الأصول، قطیفی، سیستانی؛
۱۵. المذهب فی علم أصول الفقه المقارن، دکتر عبدالکریم نملہ.

منابع فرعی:

۱. دروس فی علم الأصول، حلقات دوم و سوم، صدر؛
۲. دروس فی أصول فقه الإمامیه، فضلی؛
۳. أصول الفقه المقارن، سبحانی؛
۴. المذاهب الإسلامية الخمسة، فضلی، زحیلی و دیگران؛
۵. منابع اجتهاد از دیدگاه مذاهب اسلامی، جناتی؛
۶. المستصفی، غزالی؛
۷. المحصول، رازی؛
۸. اصول الفقه، زیدان.

خارج اصول فقه ۶

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد سائت	شیوه اجرا				پیش نیاز			شیوه ارزشیابی	
خارج اصول فقه ۶		تفصیلی	مجموعی			حضور	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	تلفظی	تحقیقی
		*		۳	۴۸	*					*	*	*	*

اهداف درس

۱. بررسی و تحلیل عمیق منابع استنباط فقهی و دامنه حجیت، دلالت و کاربرد آن‌ها در حل مسائل فقه.
۲. شناخت عمیق و مقایسه‌ای میان مبانی و نظریه‌های مهم اصولیان فریقین با تأکید بر آرای معاصران.
۳. کسب توانایی ترجیح و اتخاذ رأی در مهم‌ترین مسائل اصول فقه و نقد آرای مخالفان مذهبی؛
۴. دستیابی به توان علمی و پژوهشی لازم برای ورود به مراحل اجتهادی در اصول فقه.

سر فصل‌ها

۱. البراهنه الشرعیة فی الأحکام الکیه؛
۲. الاستصحاب:
- نخبة من الأدله؛
- استصحاب الحکم.

منابع

منابع اصلی:

۱. مباحث الأصول، حائری، صدر؛
۲. بحوث فی علم الأصول، هاشمی، صدر؛
۳. تهذیب الأصول، سبحانی، خمینی؛
۴. منتقى الأصول، حکیم، روحانی؛
۵. نه‌ایه الأفكار، اسماعیل‌پور، آغاضیاء عراقی؛
۶. نه‌ایه الدرایه، اصفهانی؛
۷. مقالات الأصول، آغاضیاء عراقی؛
۸. أجود التقریرات، خویی، نائینی؛

۹. فوائد الأصول، كاظمی خراسانی، نائینی؛
۱۰. محاضرات فی الأصول، فیاض، خویی؛
۱۱. مصباح الأصول، بهسودی، خویی؛
۱۲. كفاية الأصول، خراسانی؛
۱۳. الأصول العامه للفقہ المقارن، حکیم؛
۱۴. الرافد إلى علم الأصول، قطیفی، سیستانی؛
۱۵. المذهب فی علم أصول الفقه المقارن، دکتر عبدالکریم نملہ.

منابع فرعی:

۱. دروس فی علم الأصول، حلقات دوم و سوم، صدر؛
۲. دروس فی أصول فقه الإمامیه، فضلی؛
۳. أصول الفقه المقارن، سبحانی؛
۴. المذاهب الإسلامیه الخمسه، فضلی، زحیلی و دیگران؛
۵. منابع اجتهاد از دیدگاه مذاهب اسلامی، جناتی؛
۶. المستصفی، غزالی؛
۷. المحصول، رازی؛
۸. اصول الفقه، زیدان.

خارج اصول فقه ۷

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا			پیش نیاز			شیوه ارزشیابی	
خارج اصول فقه ۷		نظری	عملی			حضوری	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	شفاهی
*		۳	۴۸	*				*		*	*	*	

اهداف درس

۱. بررسی و تحلیل عمیق منابع استنباط فقهی و دامنه حجیت، دلالت و کاربرد آن هادر حل مسائل فقه؛
۲. شناخت عمیق و مقایسه ای میان مبانی و نظریه های مهم اصولیان فریقین با تأکید بر آرای معاصران؛
۳. کسب توانایی ترجیح و اتخاذ رأی در مهم ترین مسائل اصول فقه و نقد آرای مخالفان مذهبی؛
۴. دستیابی به توان علمی و پژوهشی لازم برای ورود به مراحل اجتهادی در اصول فقه.

سرفصل ها

۱. مبادئ تعارض الأدله:
 - تعریف التعارض؛
 - الورد و التخصص و التزامم و الفرق بینها و بین الجمع العرفی.
۲. أسباب اختلاف الأحادیث؛
۳. التعارض غیر المستقر:
 - الحکومه، الأظهر و الظاهر، التقييد و التخصيص و خصائصه و قواعده.

منابع

منابع اصلی:

۱. مباحث الأصول، حائری، صدر؛
۲. بحوث فی علم الأصول، هاشمی، صدر؛
۳. تهذیب الأصول، سبحانی، خمینی؛
۴. منتقى الأصول، حکیم، روحانی؛
۵. نهاية الأفكار، اسماعیل پور، آغاضیاء عراقی؛
۶. نهاية الدرايه، اصفهانی؛

۷. مقالات الأصول، آغاضياء عراقی؛

۸. أجود التقريرات، خویی، نائینی؛

۹. فوائد الأصول، کاظمی خراسانی، نائینی؛

۱۰. محاضرات فی الأصول، فیاض، خویی؛

۱۱. مصباح الأصول، بهسودی، خویی؛

۱۲. کفایه الأصول، خراسانی؛

۱۳. الأصول العامه للفقہ المقارن، حکیم؛

۱۴. الرافد إلى علم الأصول، قطیفی، سیستانی؛

۱۵. المذهب فی علم أصول الفقه المقارن، دکتر عبدالکریم نمله.

منابع فرعی:

۱. دروس فی علم الأصول، حلقات دوم و سوم، صدر؛

۲. دروس فی أصول فقه الإمامیه، فضلی؛

۳. أصول الفقه المقارن، سبحانی؛

۴. المذاهب الإسلامیه الخمسه، فضلی، زحیلی و دیگران؛

۵. منابع اجتهاد از دیدگاه مذاهب اسلامی، جناتی؛

۶. المستصفی، غزالی؛

۷. المحصول، رازی؛

۸. اصول الفقه، زیدان.

خارج اصول فقه ۸

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحدها	تعداد ساعات	شیوه اجرا				پیش نیاز				شیوه ارزشیابی	
خارج اصول فقه ۸		تفصیلی	مجموعی			حضور	بیمه حضوری	غیبت حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	تشریحی	تحقیقی	
		*		۳	۴۸	*						*		*	*

اهداف درس

۱. بررسی و تحلیل عمیق منابع استنباط فقهی و دامنه حجیت، دلالت و کاربرد آن‌ها در حل مسائل فقه؛
۲. شناخت عمیق و مقایسه‌ای میان مبانی و نظریه‌های مهم اصولیان فریقین با تأکید بر آرای معاصران؛
۳. کسب توانایی ترجیح و اتخاذ رأی در مهم‌ترین مسائل اصول فقه و نقد آرای مخالفان مذهبی؛
۴. دستیابی به توان علمی و پژوهشی لازم برای ورود به مراحل اجتهادی در اصول فقه.

سرفصل‌ها

التعارض المستقر:

- تعریفه و خصائصه؛
- الأصل الأولى على أساس دليل الحجیه؛
- الأصل الثانوی (الأخبار العلاجیه):
- روایات الطرح و التخییر و الترجیح؛
- المرجحات و التعدی عنها.
- انقلاب النسبه.

منابع

منابع اصلی:

۱. مباحث الأصول، حائری، صدر؛
۲. بحوث فی علم الأصول، هاشمی، صدر؛
۳. تهذیب الأصول، سبحانی، خمینی؛
۴. منتقى الأصول، حکیم، روحانی؛
۵. نهاییه الأفكار، اسماعیل پور، آغا ضیاء عراقی؛

۶. نه‌ایة الدرایه، اصفهانی؛
۷. مقالات الأصول، آغاضیاء عراقی؛
۸. أجود التقریرات، خویی، نائینی؛
۹. فوائد الأصول، کاظمی خراسانی، نائینی؛
۱۰. محاضرات فی الأصول، فیاض، خویی؛
۱۱. مصباح الأصول، بهسودی، خویی؛
۱۲. کفایة الأصول، خراسانی؛
۱۳. الأصول العامه للفقہ المقارن، حکیم؛
۱۴. الرافد إلى علم الأصول، قطیفی، سیستانی؛
۱۵. المذهب فی علم أصول الفقه المقارن، دکتر عبدالکریم نملہ.

منابع فرعی:

۱. دروس فی علم الأصول، حلقات دوم و سوم، صدر؛
۲. دروس فی أصول فقه الإمامیه، فضلّی؛
۳. أصول الفقه المقارن، سبحانی؛
۴. المذاهب الإسلامیه الخمسه، فضلّی، زحیلی و دیگران؛
۵. منابع اجتهاد از دیدگاه مذاهب اسلامی، جناتی؛
۶. المستصفی، غزالی؛
۷. المحصول، رازی؛
۸. اصول الفقه، زیدان.

خارج فقه ۱ (عبادات ۱)

عنوان درس			نوع درس		فوائد و احكام	تعداد ساعات	شیوه اجرا			پیش نیاز			شیوه ارزشیابی		
خارج فقه ۱ (عبادات ۱)			نظری	عملی			حضوری	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	تلفظی	تألیفی
			*		۳	۴۸	*					*	*	*	*

اهداف درس

۱. فراگیری شیوه استنباط فقهی معاصر شیعه و اهل سنت، و درک تفاوت‌های اساسی میان روش‌ها و نتایج آن‌ها؛
۲. کاربرد قواعد اصولی، فقهی، رجالی در ابواب مختلف فقه معاصر.

سر فصل‌ها

۱. أبواب الطهارة

- النجاسات، التطهير بالماء والتخلي؛
- أفعال الوضوء (كيفية غسل اليدين ومسح الرأس والرجلين في الوضوء)، نواقض الوضوء (النوم)؛
- موجبات الجنابة.

۲. أبواب الصلاة:

- وقت صلاة المغرب؛
- قصر الصلاة في السفر؛
- صورة الأذان (الشهادة الثالثة، الصلاة خير من النوم وحي على خير العمل)؛
- أنواع الصلاة الواجبة؛
- ما يصح السجود عليه، التكتف وقرائه الآمين؛
- الجمع بين الصلاتين؛
- شروط الجماعة.

منابع

مجموعات فقهی شیعه:

۱. مجمع الفائدة، اردبیلی؛
۲. جامع المقاصد، کرکی؛
۳. ریاض المسائل، طباطبائی؛

۴. جواهر الكلام، نجفی؛

۵. مصباح الفقيه، همدانی؛

۶. مستمسک العروه، حکیم؛

۷. التنقيح، خویی؛

۸. تفصیل الشریعه، فاضل لنکرانی؛

۹. مهذب الأحكام، سبزواری.

فقه مقارن شیعه:

۱. الخلاف، شیخ طوسی؛

۲. الفقه على المذاهب الخمسة، مغنیه؛

۳. منتهی المطلب، علامه حلی؛

۴. تذکره الفقهاء، حلی؛

مجموعات فقهی اهل تسنن:

۱. المبسوط، سرخسی؛

۲. بدایع الصنائع، کاشانی؛

۳. رد المختار، ابن عابدین؛

۴. المنتقى، باجی؛

۵. المجموع شرح المذهب، نووی؛

۶. المغنی، ابن قدامه.

فقه مقارن اهل تسنن:

۱. بدایه المجتهد و نهایه المقتصد، ابن رشد؛

۲. الفقه على المذاهب الأربعة، جزیری؛

۳. الفقه الإسلامي و أدلته، زحیلی؛

۴. فقه السنه، سید سابق.

فقه طهارت و صلاة:

۱. الإنصاف، سبحانی؛

۲. دراسات فقهیه فی مسائل خلافیه، شرف الدین؛

۳. المسح على الأرجل أو غسلها، شرف الدین؛

۴. کتاب الطهاره، خمینی؛

۵. صلاة الجماعة، اصفهانی؛

۶. صلاة المسافر، اصفهانی؛

۷. کتاب الصلاه، انصاری.

خارج فقه ۲ (عبادات ۲)

عنوان درس		نوع درس		عبادات	شیوه اجرا				پیش نیاز				شیوه ارزشیابی	
خارج فقه ۲ (عبادات ۲)		نظری	عملی		حضوری	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	تلفظی	تألیفی	
		*		۳	۴۸	*				*	*	*	*	*

اهداف درس

۱. فراگیری شیوه استنباط فقهی معاصر شیعه و اهل سنت، و درک تفاوت‌های اساسی میان روش‌ها و نتایج آن‌ها؛
۲. کاربرد قواعد اصولی، فقهی، رجالی در ابواب مختلف فقه معاصر.

سرفصل‌ها

۱. باب الخمس:

- المعدن؛
- الرکاز؛
- ما یخرج من البحر بالغوص؛
- ما یفضل عن مؤونة السنه؛
- مصرف الخمس.

۲. باب الزکاه:

- زکاة الاموال؛
- زکاة الفطر.

۳. أبواب الحج و الزیارات:

- کیفیه الإحرام؛
- طواف النساء فی الحج و العمره؛
- زیاره مراقد النبی و أهل بیته علیهم السلام و قبور الصالحین و شد الرجال إلیها.

مجموعات فقهي شيعه:

۱. مجمع الفائدة، اردبيلي؛
۲. جامع المقاصد، كركي؛
۳. رياض المسائل، طباطبائي؛
۴. جواهر الكلام، نجفي؛
۵. مصباح الفقيه، همداني؛
۶. مستمسك العروة، حكيم؛
۷. التنقيح، خويي؛
۸. تفصيل الشريعة، فاضل لنكراني؛
۹. مهذب الأحكام، سبزواري.

فقه مقارن شيعه:

۱. الخلاف، شيخ طوسي؛
۲. الفقه على المذاهب الخمسة، مغني؛
۳. منتهى المطلب، علامه حلي؛
۴. تذكرة الفقهاء، حلي.

مجموعات فقهي اهل تسنن:

۱. المبسوط، سرخسي؛
۲. بدايع الصنايع، كاشاني؛
۳. رد المختار، ابن عابدين؛
۴. المنتقى، باجي؛
۵. المجموع شرح المهذب، نووي؛
۶. المغني، ابن قدامة.

فقه مقارن اهل تسنن:

١. بداية المجتهد و نهاية المقتصد، ابن رشد؛
٢. الفقه على المذاهب الأربعة، جزيري؛
٣. الفقه الإسلامي و أدلته، زحيلي؛
٤. فقه السنه، سيد سابق.

فقه صوم، حج و زیارت:

١. الإنصاف، سبحاني؛
٢. دراسات فقهية في مسائل خلافية، شرف الدين؛
٣. الزيارة، اميني؛
٤. كتاب الصوم، انصاري؛
٥. كتاب الحج، انصاري؛
٦. المزار، شهيد اول؛
٧. صيانہ الآثار الإسلامية، سبحاني؛
٨. منهاج السنه النبويه، ابن تيميه؛
٩. رسائل ابن تيميه؛
١٠. أحكام الجنائز و بدعها، الألباني؛
١١. المشاهد المشرفة و الوهايون، همداني؛
١٢. الرد على الفتاوى المتطرفة، كوراني؛
١٣. احياء المقبور من أدله جواز بناء المساجد على القبور، الغماري.

خارج فقه ۳ (احوال شخصیه)

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا				پیش نیاز			شیوه ارزشیابی	
خارج فقه ۳ (احوال شخصیه)		نظری	عملی	۳	۴۸	حضوری	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	شفاهی	تجربی
		*				*					*	*		*

اهداف درس

۱. فراگیری شیوه استنباط فقهی معاصر شیعه و اهل سنت، و درک تفاوت‌های اساسی میان روش‌ها و نتایج آن‌ها؛
۲. کاربرد قواعد اصولی، فقهی، رجالی در ابواب مختلف فقه معاصر.

سرفصل‌ها

۱. مباحث المتعه؛
۲. الزواج بغير أهل الإسلام أو المذهب؛
۳. الإذن والإشهاد فی النکاح و الطلاق؛
۴. الطلاق الثلاث؛
۵. العول و التعصیب.

منابع

مجموعات فقهی شیعه:

۱. مجمع الفائده، اردبیلی؛
۲. جامع المقاصد، کرکی؛
۳. ریاض المسائل، طباطبائی؛
۴. جواهر الکلام، نجفی؛
۵. مصباح الفقیه، همدانی؛
۶. مستمسک العروه، حکیم؛
۷. التنقیح، خویی؛
۸. تفصیل الشریعه، فاضل لنکرانی؛

۹. مذهب الأحكام، سبزواری.
فقه مقارن شیعه:

۱. الخلاف، شیخ طوسی؛
 ۲. الفقه على المذاهب الخمسة، مغنیه؛
 ۳. منتهی المطلب، علامه حلی؛
 ۴. تذکرة الفقهاء، حلی.
- مجموعات فقهی اهل تسنن:**

۱. المبسوط، سرخسی؛
۲. بدایع الصنائع، کاشانی؛
۳. رد المختار، ابن عابدین؛
۴. المنتقى، باجی؛
۵. المجموع شرح المذهب، نووی؛
۶. المغنی، ابن قدامه.

فقه مقارن اهل تسنن:

۱. بدایه المجتهد و نهایه المقتصد، ابن رشد؛
۲. الفقه على المذاهب الأربعة، جزیری؛
۳. الفقه الإسلامي و أدلته، زحیلی؛
۴. فقه السنه، سید سابق.

فقه نکاح و طلاق:

۱. الإنصاف، سبحانی؛
۲. دراسات فقهية في مسائل خلافیه، شرف الدین؛
۳. الموجز فی المتعه، کرکی؛
۴. المتعة و اثرها فی الإصلاح الاجتماعي، فکیکی؛
۵. النکاح، انصاری؛
۶. نظام الطلاق فی الشریعه الاسلامیه الغراء، سبحانی؛
۷. نظام النکاح فی الشریعه الاسلامیه الغراء، سبحانی؛
۸. کتاب النکاح، مکارم شیرازی.

فقه ارث و دیات:

۱. الإنصاف، سبحانی؛
۲. دراسات فقهية في مسائل خلافیه، شرف الدین؛
۳. ارث المرأة: دراسه مقارنة بين المذاهب الاسلاميه، مضر شناوة.

خارج فقه ۴ (سلوک اجتماعی)

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعات		شیوه اجرا			پیش نیاز			شیوه ارزشیابی	
خارج فقه ۴ (سلوک اجتماعی)		تفصیلی	عمومی	۳	۴۸		حضوری	نیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	تفصیلی
		*					*					*	*	*

اهداف درس

۱. فراگیری شیوه استنباط فقهی معاصر شیعه و اهل سنت، و درک تفاوت‌های اساسی میان روش‌ها و نتایج آن‌ها؛
۲. کاربرد قواعد اصولی، فقهی، رجالی در ابواب مختلف فقه معاصر.

سرفصل‌ها

۱. التستر والنظر؛
۲. ضابط الكذب و التوریه و التقیه، حكم الأخيرین، مستثنیات الكذب؛
۳. فوارق السب و اللعن و التكفیر و التفسیق و حكمها؛
۴. البدعه و الخرافة و الإضلال؛
۵. اللهو و اللعب؛
۶. الغنا و الموسيقى؛
۷. الرسم و التصوير.

منابع

مجموعات فقهی شیعه:

۱. مجمع الفائدة، اردبیلی؛
۲. جامع المقاصد، کرکی؛
۳. ریاض المسائل، طباطبائی؛
۴. جواهر الکلام، نجفی؛
۵. مصباح الفقیه، همدانی؛

۶. مستمسک العروه، حکیم؛

۷. التفتیح، خویی؛

۸. تفصیل الشریعه، فاضل لنکرانی؛

۹. مهذب الأحكام، سبزواری.

فقه مقارن شیعه:

۱. الخلاف، شیخ طوسی؛

۲. الفقه علی المذاهب الخمسه، مغنیه؛

۳. منتهی المطلب، علامه حلی؛

۴. تذکره الفقهاء، حلی.

مجموعات فقهی اهل تسنن:

۱. المبسوط، سرخسی؛

۲. بدایع الصنائع، کاشانی؛

۳. رد المختار، ابن عابدین؛

۴. المنتقى، باجی؛

۵. المجموع شرح المذهب، نووی؛

۶. المغنی، ابن قدامه.

فقه مقارن اهل تسنن:

۱. بداية المجتهد و نهایه المقتصد، ابن رشد؛

۱. الفقه علی المذاهب الأربعة، جزیری؛

۲. الفقه الإسلامي و أدلته، زحیلی؛

۳. فقه السنه، سید ساییق.

فقه سلوك اجتماعی:

۱. المكاسب، انصاری؛

۱. رسائل غنا و موسیقی، مختاری؛

۲. دراسة الغناء، فضلی؛

۳. فقه الغناء و الموسيقى، قرضاوی.

خارج فقه ۵ (معاملات)

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا				پیش نیاز			شیوه ارزشیابی	
خارج فقه ۵ (معاملات)		تئوری	عملی	۳	۴۸	حضوری	بیمه حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	شغلی	تجربی	*
						*					*	*	*	

اهداف درس

۱. فراگیری شیوه استنباط فقهی معاصر شیعه و اهل سنت، و درک تفاوت‌های اساسی میان روش‌ها و نتایج آن‌ها؛
۲. کاربرد قواعد اصولی، فقهی، رجالی در ابواب مختلف فقه معاصر.

سر فصل‌ها

۱. نظریات فقه معاملات:
 - نظریه ملک، نظریه مال، نظریه حق، نظریه سبب، نظریه عرف، نظریه ذمه، نظریه عقد.
۲. بازبینی اطلاعات ادله عقود:
 - آیه اوفوا بالعقود، أحل الله البيع، تجارة عن تراض، أخذن منكم میثاقا غلیظا.
۳. آرکان عقد:
 - اراده، ابراز اراده، متعاقدان، محل.
۴. کیفیت ابراز عقد:
 - اشتراط القبض، معاطات و مقتضای سیره عقلا، صحت معاملات مستحدثه.
۵. مقبوض به عقد فاسد:
 - جواز تصرف، ضمان عین و منافع، مثلی یا قیمی، وجوب رد.

منابع

مجموعات فقهی شیعه:

۱. مجمع الفائده، اردبیلی؛
۲. جامع المقاصد، کرکی؛
۳. ریاض المسائل، طباطبائی؛
۴. جواهر الکلام، نجفی؛
۵. مصباح الفقیه، همدانی؛

٦. مستمسک العروه، حکیم؛

٧. التتقیح، خویی؛

٨. تفصیل الشریعه، فاضل لنکرانی؛

٩. مهذب الأحكام، سبزواری.

فقه مقارن شیعه:

١. الخلاف، شیخ طوسی؛

٢. الفقه علی المذاهب الخمسه، مغنیه؛

٣. منتهی المطلب، علامه حلی؛

٤. تذکره الفقهاء، حلی.

مجموعات فقهی اهل تسنن:

١. المبسوط، سرخسی؛

٢. بدایع الصنائع، کاشانی؛

٣. رد المختار، ابن عابدین؛

٤. المنتقی، باجی؛

٥. المجموع شرح المذهب، نووی؛

٦. المغنی، ابن قدامه.

فقه مقارن اهل تسنن:

١. بدایة المجتهد و نهايه المقتصد، ابن رشد؛

١. الفقه علی المذاهب الأربعة، جزیری؛

٢. الفقه الإسلامي و أدلته، زحیلی؛

٣. فقه السنه، سید سایق.

فقه معاملات فریقین:

١. فقه العقود، حائری؛

١. المكاسب، انصاری؛

٢. صیغ العقود و الإیقات، انصاری؛

٣. البیع، امام خمینی؛

٤. مصباح الفقاهه، خویی؛

٥. الشروط، محمد تقی خویی؛

٦. المكاسب و البیع، نائینی؛

٧. نظریة العقد فی الفقه الجعفری، معروف حسنی.

خارج فقه ۶ (مستحدثات فقه قضا و جزا)

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا				پیش نیاز			شیوه ارزشیابی	
خارج فقه ۶ (مستحدثات فقه قضا و جزا)		نظری	عملی	۳	۴۸	حضوری	نیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	داد	ندارد	کلی	مشافه‌ای	تحقیقی
						*					*	*		*

اهداف درس

۱. فراگیری شیوه استنباط فقهی معاصر شیعه و اهل سنت، و درک تفاوت‌های اساسی میان روش‌ها و نتایج آن‌ها؛
۲. کاربرد قواعد اصولی، فقهی، رجالی در ابواب مختلف فقه معاصر؛
۳. کسب توانایی نسبی در حل مسائل و فروع فقهی مستحدثه به شیوه مقارن.

سر فصل‌ها

۱. قصاص قتل؛
۲. حدود جرایم جنسی؛
۳. اهلیت و موارد تعزیر؛
۴. اجرای علنی مجازات‌ها؛
۵. حد باغی و محارب؛
۶. مجازات زندان؛
۷. قضاوت براساس شواهد جرم‌شناسی.

منابع

مجموعات فقهی شیعه:

۱. مجمع الفائده، اردبیلی؛
۲. جامع المقاصد، کرکی؛
۳. ریاض المسائل، طباطبائی؛
۴. جواهر الکلام، نجفی؛
۵. مصباح الفقیه، همدانی؛

٦. مستمسک العروه، حکیم؛

٧. التنقیح، خویی؛

٨. تفصیل الشریعه، فاضل لنکرانی؛

٩. مهذب الأحكام، سبزواری.

فقه مقارن شیعه:

١. الخلاف، شیخ طوسی؛

٢. الفقه علی المذاهب الخمسه، مغنیه؛

٣. منتهی المطلب، علامه حلی؛

٤. تذکره الفقهاء، حلی.

مجموعات فقهی اهل تسنن:

١. المبسوط، سرخسی؛

٢. بدایع الصنائع، کاشانی؛

٣. رد المختار، ابن عابدین؛

٤. المنتقى، باجی؛

٥. المجموع شرح المذهب، نووی؛

٦. المغنی، ابن قدامه.

فقه مقارن اهل تسنن:

١. بدایه المجتهد و نهايه المقتصد، ابن رشد؛

٢. الفقه علی المذاهب الأربعة، جزیری؛

٣. الفقه الإسلامی و أدلته، زحیلی؛

٤. فقه السنه، سید ساییق.

فقه قضاء و جزاء فریقین:

١. القضاء، حائری؛

٢. القضاء، آشتیانی؛

٣. نظریه الإثبات فی الفقه الجنائی الاسلامی، بهنسی؛

٤. القصاص، خامنه‌ای؛

٥. القصاص، تبریزی؛

٦. أحكام الجرائم، رافعی؛

٧. القضاء، اردبیلی؛

٨. القصاص، اردبیلی؛

٩. الحدود و التعزیرات، اردبیلی.

خارج فقه ۷ (مستحدثات فقه سیاسی)

عنوان درس			نوع درس		مبادا و اصول	مبادا و اصول	شیوه اجرا						پیش نیاز			شیوه ارزشیابی		
خارج فقه ۷ (مستحدثات فقه سیاسی)			نظری	عملی			مجموعی	تجزیه و تحلیل	مقایسه	دارد	ندارد	آزمایی	آزمایی	آزمایی	آزمایی	آزمایی	آزمایی	آزمایی
			*		۳	۴۸	*				*	*	*	*	*	*	*	*

اهداف درس

۱. فراگیری شیوه استنباط فقهی معاصر شیعه و اهل سنت، و درک تفاوت‌های اساسی میان روش‌ها و نتایج آن‌ها؛
۲. کاربرد قواعد اصولی، فقهی، رجالی در ابواب مختلف فقه معاصر؛
۳. کسب توانایی نسبی در حل مسائل و فروع فقهی مستحدثه به شیوه مقارن.

سر فصل‌ها

۱. نقش مردم در مشروعیت ولی فقیه (انتصاب یا انتخاب)؛
۲. تقنین پارلمانی؛
۳. آزادی‌های اجتماعی مردم در حکومت اسلامی؛
۴. حقوق سیاسی اقلیت‌های غیرمسلمان؛
۵. مالیات‌های عمومی حکومت اسلامی؛
۶. اطلاعات و جاسوسی در دولت اسلامی؛
۷. تحزب در حکومت اسلامی؛
۸. پیمان با دولت‌های غیراسلامی؛
۹. انتخابات و همه‌پرسی، اقلیت و اکثریت در نظام سیاسی اسلام؛
۱۰. مصلحت و نفع عمومی؛
۱۱. مرجع امر به معروف و نهی از منکر؛
۱۲. دارالاسلام و مرزهای حکومت اسلامی؛
۱۳. تروریسم و دفاع مشروع.

فقه مستحدثات:

۱. موسوعه الفقه الإسلامی المعاصر (عویس و دیگران)؛
۲. بحوث فی الفقه المعاصر، جواهری، قرائات فقهیه معاصره، هاشمی شاهرودی؛
۳. قرارات مجلس مجمع الفقه الإسلامی، فتاوی معاصره، قرضاوی، ماوراء الفقه، صدر و....

فقه سیاسی فریقین:

۱. نظام الحکم، شمس الدین؛
۲. فقه سیاسی، عمید زنجانی؛
۳. مبانی اندیشه سیاسی اسلام، عمید زنجانی؛
۴. نظام سیاسی اسلام، مصباح یزدی، فقه سیاسی، ج ۱ و ۳ و مباحثی از سایر مجلدات، عمید زنجانی؛
۵. حکومت اسلامی، واعظی؛
۶. شرح قانون اساسی، سید محمد هاشمی؛
۷. قانون اساسی برای همه، یزدی؛
۸. فی الفقه السیاسی الإسلامی مبادئ دستوریه، فرید عبدالخالق؛
۹. الفكر السیاسی الإسلامی، المحروسه للبحوث و التدريب و العلومات؛
۱۰. فی الفقه السیاسی، حسن الترابی؛
۱۱. النظام السیاسی فی الإسلام، خیاط عبدالعزیز؛
۱۲. السیاسه فی الفكر الإسلامی، احمد شلبی؛
۱۳. الفكر السیاسی الإسلامی، عبدالحافظ عادل فتحی ثابت؛
۱۴. فقه العنف المسلح فی الاسلام، محمد مهدی شمس الدین؛
۱۵. فقه سیاسی اسلام، ابوالفضل شکوری؛
۱۶. السیاسیه الشرعیه مصدر للتقنین بین النظریه و التطبيق، عبدالله محمد محمد قاضی.

خارج فقه ۸ (مستحدثات طب و معاملات)

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا				پیش نیاز			شیوه ارزشیابی		
خارج فقه ۸ (مستحدثات طب و معاملات)		تلفظی	حرفی	۳	۴۸	حضوری	پیمه حضوری	غیر حضوری	معماری	دارد	ندارد	آنها	تلفظی	تلفظی	تلفظی
		*				*					*	*	*		*

اهداف درس

۱. فراگیری شیوه استنباط فقهی معاصر شیعه و اهل سنت، و درک تفاوت‌های اساسی میان روش‌ها و نتایج آن‌ها؛
۲. کاربرد قواعد اصولی، فقهی، رجالی در ابواب مختلف فقه معاصر؛
۳. کسب توانایی نسبی در حل مسائل و فروع فقهی مستحدثه به شیوه مقارن.

سرفصل‌ها

۱. مسائل مستحدثه طبی و اهم پژوهش‌های فریقین پیرامون آن‌ها، مانند:
 - تحدید النسل، إسقاط الجنین، الإنجاب الصناعی، التشریح، الموت الدماغی، تبدیل الجنس و...
۲. مسائل مستحدثه معاملات مالی و اقتصادی و اهم پژوهش‌های فریقین پیرامون آن‌ها، مانند:
 - الأوراق المالية، المعاملات المصرفية و سائر أحكام البنوك، عقد التأمين و....
۳. انتخاب توسط مرکز آموزشی و استاد.

منابع

فقه مستحدثات:

۱. موسوعة الفقه الإسلامي المعاصر، عویس و دیگران؛
۲. بحوث فی الفقه المعاصر، جواهری؛
۳. قرائات فقهیه معاصره، هاشمی شاهرودی؛
۴. قرارات مجلس مجمع الفقه الاسلامی؛
۵. فتاوی معاصره، قرضاوی؛
۶. ماوراء الفقه، صدر؛

۷. المبسوط فی فقه المسائل المعاصره، قائینی و....

فقه مستحدثات پزشکی در فریقین:

۱. قرانات فقهیه معاصره فی معطیات الطب الحدیث، حسن جواهری؛
۲. فقه الأعدار الشرعیه و المسائل الطبیّه، خویی؛
۳. مجموعه آثار کنگره های دیدگاه های اسلام در پزشکی؛
۴. مسایل مستحدثه پزشکی، دفتر خراسان؛
۵. الموسوعه الطبیّه الفقهیه، أحمد محمد کنعان؛
۶. فقه القضاء یا الطبیّه المعاصره، علی محیی الدین القره داغی؛
۷. تحدید النسل، شمس الدین؛
۸. أحكام الجراحه الطبیّه، مختار الشنقیطی؛
۹. وسائل الإنجاب الصناعی، سیستانی؛
۱۰. الموسوعه الفقهیه للأجنه و الاستنساخ البشری، سعید منصور موقعه؛
۱۱. به اشراف عبدالکریم زیدان؛
۱۲. الإنجاب الصناعی أحكامه القانونیه و حدوده الشرعیه دراسه مقارنه، محمد المرسی زهره؛
۱۳. بررسی فقهی حقوقی تلقیح مصنوعی، محمدجواد فاضل لنکرانی؛
۱۴. سقط جنین؛
۱۵. بررسی سقط جنین از منظر: پزشکی؛
۱۶. حقوقی؛
۱۷. فقهی، محمدقائینی؛
۱۸. بررسی فقهی حقوقی سقط جنین، بابک رزم ساز؛
۱۹. تغییر جنسیت با تأکید بر دیدگاه امام خمینی، محمد مهدی کریمی نیا؛
۲۰. تغییر جنسیت از منظر فقه و حقوق، محمد مهدی کریمی نیا؛
۲۱. بررسی تغییر جنسیت در فقه و حقوق کیفری ایران، نصیبه ابراهیمی؛
۲۲. اهدای جنین و احکام آن از نگاه فقه و حقوق موضوعه، مهدی احمدی نیا.

فقه مستحدثات معاملات مالی در فریقین:

۱. البنك اللاربوى، صدر؛
۲. الأسهم حكمها و آثارها، صالح السلطان؛
۳. الأسهم، الخليل؛
۴. بحوث فى فقه المعاملات المالية المعاصرة، قره داغى؛
۵. أحكام التعامل فى الأسواق المالية المعاصرة، آل سليمان؛
۶. موسوعة القضايا الفقهية المعاصرة و الاقتصاد الإسلامى، احمد على سالوس.
۷. مجالات:

- فقه اهل بيت؛
- كاوشى نو در فقه اسلامى؛
- الاجتهاد و التجديد؛
- المنهاج؛
- رسالة التقريب؛
- الشريعة الاسلاميه؛
- البحوث الفقهية المعاصرة؛
- پژوهش هاى مستقل پيرامون هر مبحث.

درک متون عربی با تأکید بر فقه

عنوان درس		نوع درس		مبادا و احکام	مبادا و احکام	شیوه اجرا			پیش نیاز			شیوه ارزشیابی		
درک متون عربی با تأکید بر فقه		تفقی	مجموعی			حضور	غیرحضور	مجازی	دارد	ندارد	کلی	تجزیی	تجزیی	تجزیی
		*	*	۴	۱۲۸	*				*	*	*	*	*

اهداف درس

۱. تقویت نسبی مهارت خواندن و درک متون فقهی معاصر؛
۲. آشنایی با کلیدواژه‌های متداول فقهی معاصر؛
۳. اصطلاح‌شناسی وازگان رایج متون فقهی معاصر.

سرفصل‌ها

۱. آشنایی با ساختارهای پایه عربی متون فقهی با تأکید بر متون فقه مقارن؛
۲. ارایه مباحث ساده و نوین فقهی به زبان عربی معاصر؛
۳. تکلیف‌پایانی غیرحضور؛
۴. ارایه پروژه غیرحضور پایان دوره از میان مقالات و مجلات مشخص شده (فقه مستحدثات) جهت تلخیص به زبان فارسی.

منابع

منابع اصلی:

العربیه للنناشین، محمود اسماعیل صیینی و...، ج ۹-۱۲، دروس منتخب.

منابع فرعی:

۱. کتاب اللغة العربیه الحدیثه، محمد علی آذرشب، القسم الثانی و القسم الثالث، دروس منتخب؛
۲. الإسلام یقود الحیاه، شهید صدر؛
۳. النصوص الفقهیه المعاصره، نقیبی و لطیفی؛
۴. العربیه المعاصره، حیدری، المجموعه الثالثه، المدخل ج ۵۳، حیدری؛

٥. مقالات و كتب فقهي مؤلفان زیر:

■ سيد محمد باقر صدر؛

■ شيخ مهدي شمس الدين؛

■ محمد حسين فضل الله؛

■ حسن حنفي.

٦. الإسلام، مستل من دائره المعارف الاسلاميه الكبرى، بهويژه الفصل الثاني و الفصل الرابع؛

٧. مجلات:

■ المنهاج؛

■ الاجتهاد والتجديد؛

■ رساله التقريب؛

■ الفكر الإسلامی؛

■ و ساير مجلات و متون معتبر فقهي عربي.

مبانی رجالی و حدیث‌شناسی فقهی فریقین ۱ (شیعه)

عنوان درس		نوع درس		تعداد اجزاء	تعداد جلسات	شیوه اجرا			پیش نیاز			شیوه ارزشیابی		
مبانی رجالی و حدیث‌شناسی فقهی فریقین ۱ (شیعه)		تئوری	عملی	۳	۴۸	چهارشنبه	پنجشنبه	شنبه	دو روز	یک روز	یک روز	تجربیه	تجربیه	تجربیه
		*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*

اهداف درس

۱. تحلیل و مقایسه قواعد و ضوابط بررسی سندی و متنی حدیث در شیعه؛
۲. کسب توانایی در تخریج و توثیق رجال سند و تطبیق معیارهای شیعه در بررسی اسناد و مفاد روایات فقهی؛
۳. مقایسه ویژگی‌های اهم منابع حدیثی شیعه و نقد و بررسی جایگاه، طبقه‌بندی، اسناد و مضامین احادیث الاحکام در آن‌ها؛
۴. کسب تسلط در تخریج روایات فقهی از منابع شیعه؛
۵. مقایسه منابع رجالی شیعه و ویژگی‌های مهم هر کدام.

سر فصل‌ها

۱. ضوابط کلی حجیت سند و متن خبر؛
۲. معیارهای جزئی نقد محتوایی روایات:
 - معیارهای درونی (رکاکت، اضطراب ساختار متن)، معیارهای نقلی (مخالفت با کتاب و سنت، اجماع، ضرورت دین و مذهب، تاریخ صحیح)، معیارهای عقلی (مخالفت با برهان قطعی، مخالفت با معیارهای علمی، مخالفت با بداهت حسی، مخالفت با دستاوردهای قطعی علم).
۳. اهم علل الحدیث و اقسام علاج آن؛
۴. الفاظ توثیق خاص و قواعد توثیق عام و قواعد تعارض؛
۵. بررسی ویژگی‌های ساختاری منابع حدیثی:
 - بررسی آماری و میزان تکرار روایات منابع حدیثی، چگونگی ساماندهی به فصول و ابواب و نقاط قوت و ضعف آن‌ها، چگونگی ساماندهی روایات بر اساس قوت و ضعف سندی و متنی.
۶. بررسی ویژگی‌های سندی منابع حدیثی:
 - بررسی معیارهای صاحبان منابع حدیثی در برخورد با راویان احادیث، بررسی میزان برخورداری منابع حدیثی از قواعد ذکر اسناد (عدم خلط میان اسامی، ضبط دقیق اسامی، ارایه

توضیحات سندی و...، بررسی پدیده ارسال، اضمار و تعلیق و ارایه مشیخه در منابع حدیثی.
۷. بررسی ویژگی‌های محتوایی منابع حدیثی:

■ ضوابط حجیت متن خبر نزد صاحبان منابع حدیثی، میزان اهتمام صاحبان منابع حدیثی به نقد متنی روایات، وجوه اعتبار مآخذ مهم احادیث احکام نزد، مقایسه احادیث چند باب فقهی در منابع به انتخاب استاد.

۸. بررسی مقارنه‌ای مهم‌ترین منابع رجالی:

■ چگونگی سامان‌دهی به اسامی راویان، فصول و مباحث منابع رجالی، مقایسه میزان دقت در ضبط اسامی راویان و حجم توضیحات رجالی ذیل هر یک از راویان، چگونگی برخورد رجالیان شیعه با راویان اهل تسنن.
یادآوری و بررسی مشاهیر ثقات و ضعاف و مشترکات در اسناد احادیث احکام، با استفاده از کتب رجالی بررسی اسناد چند روایت فقهی از استبصار یا تهذیب طبق اصول نقد شیعه.

منابع

منابع اصلی:

۱. علم الدرایه المقارن، مؤدب؛
۲. اصول علم الرجال، فضلی.

منابع فرعی:

۱. تاریخ حدیث، مدیر شانه چی؛
۲. آشنایی با جوامع حدیثی شیعه و اهل سنت، نصیری؛
۳. روش فهم حدیث، عبدالهادی مسعودی؛
۴. وسائل الشیعه، شیخ حر عاملی؛
۵. مقدمه کتب رجالی شیعه، راویان مشترک، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی؛
۶. اصول الحدیث، فضلی؛
۷. دروس تمهیدیه فی علم الرجال، ایروانی؛
۸. مقباس الهدایه، مامقانی،
۹. الاستبصار، شیخ طوسی؛
۱۰. الحبل المتین فی أحكام الدین، بهاء الدین محمد عاملی؛
۱۱. البحر الزخار، سید محسن امین؛
۱۲. أصول علم الرجال، مسلم داوری؛
۱۳. کلیات علم رجال، جعفر سبحانی.

شناخت سلفیه

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا				پیش نیاز			شیوه ارزشیابی	
شناخت سلفیه		نظری	عملی			حضوری	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کلی	تفصیلی	تحقیق
		*		۲	۳۲	*					*		*	

اهداف درس

۱. آشنایی با تاریخ پیدایش و تحول سلفیه؛
۲. شناخت انتقادی مبانی، آرا و متفردات فقه سلفی؛
۳. آسیب شناسی اجتماعی فقه سلفیه.

سرفصل ها

۱. مدخل شناخت سلفیه:

- مفهوم شناسی سلفیه، سیر تاریخی سلفیه از قرن هفتم تا کنون، گونه شناسی سلفیه معاصر، آسیب شناسی عمومی سلفیه، فرقه وهابیت، مذهب یا بدعت؟، نفوذ علمی و دانشگاهی سلفیه و وهابیت، نقدهای اهل تسنن و نقدهای درونی سلفیان به وهابیت.
- ۲. مروری بر مبانی سلفیه:

- معرفت شناسی و روش تفکر و استنباط دینی: عقل گرایی، عدم حجیت عقل در اعتقادات، تنفر و تکفیر تفکرات عقلانی (متکلمین، فلاسفه، معتزله، اصولیین)، نقل محوری، حجیت مطلق خبر واحد در اعتقادات، جمود بر ظواهر متون و منع مجاز و تأویل، اندیشه های حدیثی؛
- جهان بینی و هستی شناسی: توحید و شرک، ایمان و کفر، معاد و برزخ در باور وهابیان، کرامت انسانی (زندگان، مردگان، زنان، کودکان)، خدا در پندار وهابیان، پیامبر اسلام، قرآن و سنت، صحابه و اهل بیت علیهم السلام.

۳. آرای فقهی سلفیه (با تأکید بر وهابیت):

- پیرامون توسل به اولیا، در باب تبرک به آثار انبیاء و اولیاء، پیرامون شفاعت، درباره قسم به غیر خدا، در باب نذر برای اولیاء، درباره بنای قبور اولیاء، پیرامون زیارت قبور اولیاء، در باب نماز و دعا کنار قبور اولیاء، درباره مراسم بزرگداشت اولیاء (جشن و تعزیه).

۴. گونه شناسی فقهی سلفیه:

■ اندیشه‌های فقهی ابن تیمیه، اندیشه‌های فقهی محمد بن عبدالوهاب، ویژگی‌های فقهی سلفیان مصر و شبه قاره (اخوان المسلمین، جماعت تبلیغی و...)، افکار و آرای فقهی عالمان سلفی و وهابی معاصر (بن باز، البانی، قرضاوی، عثیمین، عبدالرحمان الدمشقی، عثمان الخمیس، عریفی و...)، آرا و فعالیت‌های فقهی نهادهای وابسته به سلفیه و وهابیت (جمعیه کبار العلماء، دارالافتاء السعودیه).

منابع

منابع اصلی:

۱. سلفیه (فرمانیان)؛
۱. هذه هي الوهابية، محمد جواد مغنیه؛
۲. سلفیه بدعت یا مذهب، محمد سعید رمضان البوطی.

منابع فرعی:

۱. مجموع فتاوی، عبدالعزیز بن باز؛
۲. الحاوی من فتاوی الألبانی، ابوهمام مصری؛
۳. مجموعه الفتاوی، ابن تیمیه؛
۴. الفكر السلفی عند الشیعه الاثنا عشریه، جابری؛
۵. هی السلفیه، نسبه و عقیده و منهج، محمد ابراهیم شقره؛
۶. المدخل إلى مذهب الإمام احمد بن حنبل، ابن بدران؛
۷. قواعد المنهج السلفی فی الفكر الاسلامی، مصطفی حلمی؛
۸. الملل والنحل، فرهنگ عقاید و مذاهب اسلامی، جعفر سبحانی؛
۹. آیین وهابیت، آیت الله سبحانی؛
۱۰. کشف الارتیاب، سید محسن امین؛
۱۱. شرح منهاج الکرامه، سید علی میلانی؛
۱۲. رویکرد عقلانی بر باورهای وهابیت، نجم الدین طبسی؛
۱۳. کتب نقد وهابیت آقای طاهری خرم آبادی؛
۱۴. وهابیت از نظر عقل و شرع، حسینی قزوینی؛
۱۵. آداب مناظره با وهابیت، سید مجتبی عسیری، رشید.

فلسفه علم حقوق

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعات	شیوه اجرا				پیش نیاز		شیوه ارزشیابی	
فلسفه علم حقوق		نظری	عملی			حضوری	بیمه حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	شفاصلی
		*		*	*					*	*		*

اهداف درس

۱. آشنایی با هدف، تعریف، دامنه، موضوع، ابواب داخلی و روش علمی علم حقوق و ارتباط آن با سایر علوم اسلامی؛
۲. آشنایی اجمالی با ادوار تحول، مکاتب و سرآمدان، منابع و مآخذ علم حقوق.

سرفصل ها

۱. کلیات:

■ تعریف و ضرورت حقوق، تعریف و ضرورت فلسفه حقوق.

۲. منابع علم حقوق؛

۳. مکاتب حقوقی:

■ مکتب حقوق طبیعی، مکتب حقوقی پزیتویسم، مکتب اثبات گرایی حقوقی، مکتب واقع گرایی حقوقی، مکتب عدم تعین حقوقی، مکتب مشهور گرایی حقوقی، مکتب مطالعات انتقادی حقوقی، مکتب پراگماتیسم حقوقی.

۴. مکتب حقوقی اسلام:

■ اعتباری یا واقعی بودن حق، رابطه حق و تکلیف، مقایسه مکتب حقوقی اسلام با سایر مکاتب حقوقی.

۵. رابطه حقوق با اخلاق و علم اخلاق؛

۶. رابطه حقوق با دین و علوم دینی (فقه)؛

۷. روش شناسی حقوق: روش های کشف و استنباط قواعد حقوقی، روش های اعمال و اجرای قواعد حقوقی، روش های تفسیر قواعد حقوقی.

منابع

منبع اصلی:

فلسفه حقوق، دکتر کاتوزیان.

منابع فرعی:

۱. درآمدی به حقوق اسلامی، انتشارات سمت؛
۲. حق و مصلحت، محمد راسخ؛
۳. حقوق اسلام، محمد جعفر جعفری لنگرودی؛
۴. نظریه حقوقی در غرب، محمد راسخ.

قواعد فقه فریقین ۱ (شیعه)

عنوان درس		نوع درس		تعداد واحد	تعداد ساعت	شیوه اجرا			پیش نیاز			شیوه ارزشیابی	
قواعد فقه فریقین ۱ (شیعه)		نظری	عملی			حضوری	بیم حضوری	غیر حضوری	مجازی	دارد	ندارد	کتابی	تجربی
		*		۴	۶۴	*					*	*	*

اهداف درس

۱. فراگیری پیکره کلی، ادله و تطبیقات مهم قواعد فقهی پر کاربرد در ابواب فقهی؛
۲. کسب توانایی نسبی در به کارگیری قواعد فقهی در استنباط فقهی.

سرفصل‌ها

۱. کلیات:

- ماهیت و اهمیت قواعد فقهی، فهرست اهم منابع قواعد فقهی فریقین، سیر تدوین قواعد فقه نزد فریقین.
- ۲. منتخب قواعد مشترک فقه:
 - قاعده لاضرر؛ (با تأکید بر نظریه امام خمینی، شهید آیت الله صدر و آیت الله سیستانی)، قاعده نفی الحرج؛ قاعده الضرورات تبیح المحظورات؛ قاعده المیسور؛ قاعده اصاله الحل؛ قاعده اصاله الصحه.
 - ۳. قواعد فقه عبادات:
 - قاعده الفراغ و التجاوز، قاعده لاتعداد.
 - ۴. قواعد فقه قضا و حکومت:
 - قاعده نفی السبیل؛ قاعده عموم البینه؛ قاعده البینه علی المدعی و الیمین علی المنکر؛ قاعده التسیب؛ قاعده الدرء.
 - ۵. قواعد فقه اقتصاد و امور مالی؛
 - ۶. قاعده العقود تابعه للقصود؛ قاعده اصاله اللزوم فی المعاملات؛ قاعده السلطنه؛ قاعده الید؛ قاعده السوق؛ قاعده الاقرار؛ قاعده علی الید؛ قاعده ذی الید؛ قاعده الائتلاف.

منابع

منابع اصلی:

۱. دروس تمهیدیه فی القواعد الفقهیه، دو جلدی، ابروانی؛

٢. شرح القواعد الفقهية، احمد بن محمد الزرقاء.

منابع فرعى / منابع عمومی:

١. القواعد و الفوائد، شهيد اول؛
٢. تمهيد القواعد، شهيد ثاني؛
٣. نضد القواعد الفقهية، فاضل مقداد؛
٤. عوائد الأيام، نراقي؛
٥. بلغة الفقيه، بحر العلوم؛
٦. تحرير المجله، آل كاشف الغطاء؛
٧. العناوين، ميرفتاح؛
٨. القواعد الفقهية، بجنوردی؛
٩. القواعد الفقهية، زارعی سبزواری؛
١٠. قواعد فقه، عميد زنجانی؛
١١. القواعد الاصولية و الفقهية على مذهب الاماميه، مجمع تقريب مذاهب اسلامی؛
١٢. القواعد الفقهية، مكارم؛
١٣. القواعد الفقهية، فاضل لنكرانی.

منابع فرعى / منابع اختصاصی هر قاعده:

١. قاعده لا ضرر و لا ضرار، عراقی، ضياء الدين؛
٢. قاعدتان فقهيتان الاضرار و الرضاع، سبحانی؛
٣. قاعده لا ضرر ادلتها و مواردها، صفار؛
٤. قاعده لا ضرر و لا ضرار، سيستاني؛
٥. لا ضرر و لا ضرار، شهيد صدر؛
٦. نظريه نفى الضرر فى الفقه الاسلامى المقارن، شراره؛
٧. بدائع الدرر فى قاعده نفى الضرر، امام خمينى؛
٨. قاعده عسر و حرج، كشورى؛
٩. بررسی قاعده عسر و حرج، ارجمند دانش؛
١٠. قاعده لا حرج، محمدجواد فاضل لنكرانی؛
١١. موسوعه تطبيقات القواعد الفقهية: قاعدتا الميسور و نفى السبيل، على سعيدی؛
١٢. رساله قاعده ضمان اليد، شيخ فضل الله نورى؛
١٣. قاعده فراغ و تجاوز، محمدجواد فاضل لنكرانی؛
١٤. قاعده ضمان يد، محمدجواد فاضل لنكرانی؛
١٥. قاعده الدرء، محمد حسن ربانى.

حرم مطهر، بلوار شهید شوشتری
انتهای شهید شوشتری
ساختمان شورای عالی حوزه علمیه خراسان

تلفن: ۰۵۱-۳۲۰۰۸۴۹۷

دورنگار: ۰۵۱-۳۲۰۰۸۲۲۳

کد پستی: ۰۹۱۵۴۶۵۶۳۸۶
